

Evaluering af 10. klasseloven

Hovedresultater

Juni 2003

Når viden skaber resultater

Evaluering af 10. klasseloven
Hovedresultater

Indhold

Side

1. Overordnet konklusion	1
2. Evalueringens baggrund og formål	7
2.1 Evalueringens baggrund	7
2.2 Evalueringens formål og fokus	8
2.3 Evalueringens metode og datagrundlag.....	9
2.4 Rapportens struktur.....	10
3. Fakta om 10. klasse	13
4. Samlet analyse og vurderinger	15
4.1 Vejledning i 9. klasse.....	15
4.1.1 Uddannelsesplan og uddannelsesbog i 9. klasse.....	17
4.1.2 Har en forbedret vejledning i 9. klasse medvirket til, at 10. klasse primært søges af elever, der efter 9. klasse ikke er parate til ungdomsuddannelse?	18
4.2 Undervisningens tilrettelæggelse og pædagogisk praksis i 10. klasse	19
4.2.1 Udvikling i de skoletyper, som eleverne tager 10. klasse på	19
4.2.2 Ændret målgruppe	20
4.2.3 Eleverne i 10. klasse.....	21
4.2.4 Er planlægningen af 10. klasseåret ændret?.....	25
4.2.5 Er pædagogisk praksis i 10. klasse ændret?.....	27
4.2.6 10. klassecentre som organisatorisk ramme for 10. klasse.....	27
4.2.7 Har 10. klasse fået et mere fagligt fokus og bidraget til at forbedre elevernes faglige niveau?	29
4.2.8 Prøver	31
4.2.9 Bidrager 10. klasse til at gøre eleverne mere personligt modne?	31
4.3 Vejledning i 10. klasse.....	32
4.3.1 Hvordan fungerer uddannelsesplan og uddannelsesbog?	34
4.3.2 Vejledningssamtaler	35
4.3.3 Hvordan fungerer den obligatoriske selvvalgte opgave (OSO'en)?.....	36
4.3.4 Hvordan fungerer brobygning?	37
4.3.5 Hvordan fungerer praktik?	38
4.3.6 Har lovændringerne medført en forbedring og systematisering af vejledningen?	38
4.3.7 Bidrager 10. klasse til at gøre eleverne mere afklarede?	39

4.4	Overgang til ungdomsuddannelserne	40
4.4.1	Brug af uddannelsesplaner.....	40
4.4.2	Kvalificerer 10. klasse eleverne til ungdomsuddannelse?.....	40
4.4.3	Nedbringelse af den uddannelsesmæssige restgruppe	41

Bilag 1: Resumé af evalueringens analyseresultater

Bilag 2: Lovgrundlag

Bilag 3: Evalueringens kravspecifikation

1. Overordnet konklusion

I denne rapport præsenterer PLS RAMBØLL Management (herefter PLS RAMBØLL) hovedresultaterne af en evaluering af 10. klasseloven og bekendtgørelse om uddannelsesplaner i folkeskolen¹. Loven blev vedtaget i 1999 med ikrafttræden d. 1. august 2000. Bekendtgørelsen om uddannelsesplaner i folkeskolen trådte ligeledes i kraft d. 1. august 2000. Evalueringen er gennemført for Undervisningsministeriet i perioden februar til juni 2003.

Intentionerne med loven og bekendtgørelsen er at styrke vejledning i forbindelse med valg og fravalg af 10. klasse, at forbedre tilrettelæggelsen, indholdet og vejledningen i 10. klasse samt forbedre overgangen mellem 9. klasse og 10. klasse og ungdomsuddannelserne. Det er *PLS RAMBØLLs* overordnede konklusion, at disse intentioner er blevet indfriet på de fleste områder. Dette uddybes i det følgende.

Det har været en intention med lovgivningen at øge andelen af unge, som er i stand til at vælge ungdomsuddannelse efter opfyldelsen af 9 års undervisningspligt, således at det primært er de elever, der endnu ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse, der søger 10. klasse. En styrket og mere systematisk vejledning på tidligere klassetrin skulle sikre dette. Det er *PLS RAMBØLLs* konklusion, at denne intention er blevet indfriet, idet flere unge nu er i stand til at vælge ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Tendensen til at flere unge påbegynder en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse har været undervejs siden midten af 1990'erne, hvor søgningen til 10. klasse toppede med en andel på 69 procent af en ungdomsårgang. Efter lovændringerne trådte i kraft er tendensen til at flere unge påbegynder en ungdomsuddannelse direkte efter 9. klasse dog blevet forstærket. Samtidig indikerer evalueringen, at noget af stigningen i andelen af unge, der er i stand til at vælge ungdomsuddannelse efter 9. klasse kan henføres til en forbedret vejledning som følge af forhold som: mere tid til vejledning pr. elev; at der gennemføres flere personlige samtaler pr. år, at vejledningen er blevet mere systematisk og at uddannelsesplanen er introduceret. Evalueringen viser samtidig, at 10. klasse stadig søges af elevgrupper, der efter 9. klasse er parate til at vælge ungdomsuddannelse.

Det er endvidere *PLS RAMBØLLs konklusion*, at der stadig er et stykke vej førend intentionen med uddannelsesbogen og uddannelsesplanen er fuldt ud realiseret. For

---

¹ Lov nr. 406 af 2. juni 1999 om ændring af lov om folkeskolen m.fl. love (10. klasse) og bekendtgørelse nr. 501 af 6. juni 2000.

det første er der blandt både elever, skoleledere og lærere en generel sammenblanding af form og indhold af de to redskaber. For det andet er hverken uddannelsesbog eller uddannelsesplan fuldt adopteret, ligesom de ikke bliver taget tilstrækkeligt alvorligt af eleverne. For det tredje viser evalueringen, at uddannelsesbogen og uddannelsesplan ved skoleskift mellem 9. og 10. klasse i en række tilfælde ikke følger med. Endelig viser resultaterne, at forældrene kun i nogen grad er blevet mere inddraget i vejledningen, som følge af arbejdet med uddannelsesplanen. Noget af forklaringen på, at intentionerne med uddannelsesbogen og uddannelsesplanen ikke fuldt ud er realiseret, er antageligt, at uddannelsesbogen og uddannelsesplanen først er fuldt implementeret i 2004/05. De elever som på det tidspunkt forlader 10. klasse vil have arbejdet med uddannelsesbog og uddannelsesplan siden 6. klasse.

Selv om der stadig er et stykke vej førend intentionen med uddannelsesbogen og uddannelsesplanen er fuldt ud realiseret, er det værd at bemærke, at den centrale målgruppe for 10. klasse – elever som både er uafklarede, personligt umodne og som mangler faglig kvalifikation i ét eller flere fag – har større udbytte af uddannelsesplanen sammenlignet med de andre elevgrupper i 10. klasse.

10. klasse er i dag anderledes end den var før lovændringen i 1999. I mange kommuner har man etableret 10. klassecentre eller samlet 10. klasse på færre skoler. Selv om denne udvikling var undervejs inden lovændringen, er det *PLS RAMBØLLS* vurdering, at lovændringen, og de signaler man derigennem sendte om ønskeligheden af større enheder, har haft en effekt på kommunernes måde at organisere 10. klasse. I mange kommuner har lovændringerne ligeledes haft indflydelse på målsætninger og prioriteringer for 10. klasse. Det gælder især for forhold som brobygning, vejledning i 10. klasse og udbuddet af fag.

Den ændrede struktur og de ændrede målsætninger for 10. klasse er mange steder blevet fulgt op af en ændret måde at tilrettelægge dette skoleår på og en ændret pædagogisk praksis. En af intentionerne med lovændringerne var, at undervisningen i højere grad skulle tilrettelægges mere individuelt ud fra den enkelte unges behov og ønsker. Dette skulle blandt andet ske gennem en systematisk brug af den enkelte elevs uddannelsesplan. Det er *PLS RAMBØLLS* konklusion, at undervisningen i højere grad tager udgangspunkt i de enkelte elevers behov og ønsker. Denne udvikling kan dog langt fra alene tilskrives brugen af uddannelsesplaner. Således viser evalueringen, at disse planer kun i begrænset omfang anvendes som redskab i planlægningen og tilrettelæggelsen af undervisningen. En forbedret lærer-elev-relation, som følge af den specialisering der finder sted gennem oprettelsen af 10. klassemiljøer og

10. klassecentre, er en af forklaringerne på, at undervisningen i højere grad tager udgangspunkt i de enkelte elevers behov og ønsker.

En af de centrale intentioner med lovændringen var at målrette 10. klassetilbuddet til elever, som ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse efter opfyldelsen af 9 års undervisningspligt, som følge af manglende afklaring, manglende modenhed eller manglende faglige kvalifikationer. *PLS RAMBØLL* konkluderer, at denne intention til dels er blevet indfriet. Det baserer vi på følgende:

Ud fra en klyngeanalyse, foretaget på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse blandt eleverne i 10. klasse, har vi identificeret 3 klynger af elever². Klynge 1 består af ca. 30 procent af eleverne i 10. klasse. Ud fra deres karakteristika har vi kaldt klyngen "*Jeg ved ikke, hvad jeg ellers skal*". Klynge 2 består af ca. 40 procent af eleverne i 10. klasse. Dem kalder vi "*Kan jeg klare gymnasiet?*". Endelig består klynge 3 af ca. 30 procent af eleverne i 10. klasse. Vi har givet dem betegnelsen "*Jeg ved, hvad jeg vil, men først skal jeg på efterskole*".

Efter 9. klasse har eleverne i klynge 1 et behov for at blive mere afklaret, personligt modnet og fagligt styrket. De udgør dermed kernemålgruppen for 10. klasse. Resultaterne viser, at en stor del af denne elevgruppe opnår et fagligt og personligt udbytte af 10. klasse. *PLS RAMBØLL* kan dog ligeledes konstatere, at relativt mange af disse elever ikke får et tilfredsstillende udbytte. En del af årsagen til dette skal givetvis findes i det forhold, at en del skoler i stigende grad indretter deres tilbud, så det appellerer til en relativt bred målgruppe – også de mere fagligt og personligt stærke elever. Samtidig tilkendegiver en del lærere og vejledere (ca. 1/4), at deres 10. klassetilbud ikke er velegnet til den gruppe af elever, som personligt og fagligt er svagest. Det er dog værd at bemærke, at 10. klassecentre, der udgør en skoletype, man ønskede at fremme med lovændringerne, er den skoletype, som, ifølge egen vurdering, har den største rummelighed i forhold til elevgrupper med forskellige behov.

Eleverne i klynge 2 overvejer for manges vedkommende at vælge noget andet end 10. klasse. De vælger dog alligevel at gå i 10. klasse for at styrke deres faglige kvalifikationer i ét eller flere fag. Derigennem håber de at forbedre deres muligheder for at

---

² En klyngeanalyse er en statistisk-analytisk metode, hvor data analyseres med henblik på at gruppere observationerne (respondenterne) i klynger med fælles karakteristika. Klyngeanalysen er foretaget på baggrund af 2 spørgsmål i spørgeskemaet til eleverne om udsagn om, hvad der karakteriserede dem, da de startede i 10. klasse, og betydningen af forskellige forhold for deres valg af at gå i 10. klasse.

klare en gymnasial uddannelse. En større gruppe af disse elever har imidlertid ikke fundet faglige udfordringer i 10. klasse. Da mange af dem samtidig var relativt afklarede og personligt modne inden de startede i 10. klasse, er det *PLS RAMBØLLS* konklusion, at nogle af disse elever måske vil kunne vejledes til at vælge en ungdomsuddannelse allerede efter 9. klasse.

Det største udbytte – fagligt såvel som personligt – opnår de elever, som er mest afklarede, modne og fagligt stærke. En stor del af disse elever findes i klynge 3 og har valgt 10. klasse for at få et anderledes skoleår.

En intention med lovændringen i 1999 var at styrke elevernes faglige kundskaber. Det skulle blandt andet ske ved at gøre undervisningen i fagene engelsk, dansk og matematik obligatorisk med et samlet timetal på 14 timer ugentligt. Det er *PLS RAMBØLLS* konklusion, at kravene om 14 timers obligatorisk undervisning er blevet implementeret. Lovgivningens krav om de 14 obligatoriske timer signalerer et politisk ønske om større fokus på faglighed. Vurderinger fra både skoleledere, lærere, vejledere og elever viser, at denne intention er blevet indfriet. Det forhold, at en stigende andel af eleverne i 10. klasse vælger at afslutte med en FS-10-prøve (folkeskolens 10. klasseprøve) frem for den lettere FSA-prøve (folkeskolens afgangsprøve, der almindeligvis aflægges efter 9. klasse) tolker vi ligeledes som en indikation på, at der er kommet øget fokus på det faglige indhold. Evalueringen viser dog også, at den elevgruppe, som har de svagest boglige kvalifikationer, i mindre grad oplever, at deres faglige færdigheder styrkes.

Det har været en intention at forbedre og systematisere vejledningen i 10. klasse. Det er *PLS RAMBØLLS* konklusion, at dette overordnet set er sket som følge af mere tid til vejledning pr. elev, flere personlige samtaler pr. år, at der er kommet mere systematik i vejledningen, og at uddannelsesbogen og -planen er blevet introduceret. Evalueringen peger dog samtidig på, at enkelte elevgrupper finder vejledningen i 10. klasse mindre tilfredsstillende. En af disse elevgrupper udgøres af elever, som var uafklarede inden de startede i 10. klasse og som stadig ikke er sikre på deres valg efter 10. klasse. En anden mindre gruppe udgøres af elever, der allerede var afklarede inden de påbegyndte 10. klasse.

Det har været en intention med loven, at undervisningen i 10. klasse skal være rettet mod at sætte de unge i stand til bedre at vælge uddannelse (valgkompetence og afklaring). Med loven er der indført en række bestemmelser eller nævnt en række redskaber, der har skullet medvirke til at indfri intentionerne med loven. Det drejer sig

primært om brobygning, praktik og obligatorisk selvvalgt opgave. Det er *PLS RAMBØLLS* konklusion, at disse aktiviteter sammen med en styrket vejledning generelt bidrager til at fremme de unges valgkompetencer og gøre dem mere afklarede. Dog peger evalueringen på, at en større gruppe elever med et relativt stort behov for afklaring i 10. klasse, ikke er blevet afklarede.

En anden intention med loven er, at undervisningen i 10. klasse skal være rettet mod personligt at modne de unge og herigennem gøre dem personligt parate til at påbegynde en ungdomsuddannelse. Det er *PLS RAMBØLLS* konklusion, at 10. klasse generelt bidrager til at gøre eleverne mere personligt modne. Evalueringen viser dog også, at en gruppe elever i 10. klasse med behov for personlig modning ikke i tilstrækkeligt omfang oplever, at de har modtaget dette.

Det har ligeledes været en intention at gøre prøverne i 10. klasse mere målrettet den enkelte elevs behov og undervisningsforløb. Det er *PLS RAMBØLLS* konklusion, at disse intentioner er blevet indfriet. En meget stor og stigende andel af eleverne vælger at gå til FS-10-prøven. Niveauet for FS-10-prøven vurderes som tilfredsstillende, og samtidig udtrykkes der tilfredshed med, at eleverne har mulighed for at gentage FSA-prøven.

Endelig har det været en intention at forbedre overgangen mellem 9. klasse og 10. klasse og ungdomsuddannelserne og dermed bidrage til at en større andel af unge påbegynder og gennemfører en ungdomsuddannelse. Evalueringen viser, at det på nuværende tidspunkt ikke er muligt at vurdere, i hvilken grad de nye bestemmelser har haft en positiv indflydelse på de unges videre færd i uddannelsessystemet.

Evalueringen viser dog, at en stor gruppe 10. klasseelever har fået et fagligt udbytte, en personlig modning samt en øget afklaring, der forbedrer deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Samtidig peger evalueringen ligeledes på, at der findes grupper af elever i 10. klasse, som ikke får deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse forøget. En af disse grupper udgøres af de elever, som besidder de svageste faglige og personlige forudsætninger. En anden gruppe udgøres af elever med gode faglige kvalifikationer, der ønsker at bruge 10. klasse til at forbedre sig i ét eller flere fag.

2. *Evalueringsens baggrund og formål*

Denne rapport indeholder PLS RAMBØLLs samlede vurderinger og konklusioner i forbindelse med evalueringen af 10. klasseloven. Som led i evalueringen er der endvidere udarbejdet en baggrundsrapport, hvor evalueringens datamateriale præsenteres og analyseres.

2.1 **Evalueringsens baggrund**

Baggrunden for denne evaluering skal findes i lovændringen om folkeskolens 10. klasse fra 1999. Det fremgår af bemærkningerne til loven, at regeringen efter 2 år vil vurdere virkningen af den nye 10. klasse.

Ændringen af lovgivning for 10. klasse for 1999

Den ændrede lovgivning medførte i overskriftsform følgende ændringer:

- Dansk, matematik og engelsk blev gjort obligatorisk 14 timer ugentligt
- En obligatorisk selvvalgt opgave blev indført i stedet for projektopgaven
- Undervisningen i 10. klasse skal bygge på den enkelte elevs uddannelsesplan
- Prøveforløbene blev justeret
- Der blev etableret mulighed for særligt tilrettelagte forløb for unge med særlige behov.

I tilknytning til 10. klasseloven blev der udstedt en bekendtgørelse om uddannelsesplaner i folkeskolen. Den bekendtgørelse medførte følgende ændringer:

- På 6. klassetrin begynder den enkelte elev at udarbejde en uddannelsesbog
- På 9. klassetrin udarbejder den enkelte elev en uddannelsesplan.

Intentioner med lovændringerne

Intentionerne med lovændringerne er, ifølge vores tolkning baseret på de almindelige bemærkninger til lovforslaget, følgende:

- **Intention 1:** Det har været en intention at øge andelen af unge, som er i stand til at vælge ungdomsuddannelse efter opfyldelsen af 9 års undervisningspligt
- **Intention 2:** Det har været en intention at målrette 10. klassetilbuddet til elever, som ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse efter opfyldelsen af 9 års undervisningspligt

- **Intention 3:** Det har været en intention, at undervisningen i 10. klasse skal tilrettelægges mere individuelt ud fra den enkelte unges behov og ønsker
- **Intention 4:** Det har været en intention at øge de unges basale faglige kundskaber i 10. klasse
- **Intention 5:** Det har været en intention at øge de unges modenhed i 10. klasse
- **Intention 6:** Det har været en intention at øge de unges afklaring og valgkompetencer i 10. klasse
- **Intention 7:** Det har været en intention at øge de unges medindflydelse i 10. klasse
- **Intention 8:** Det har været en intention at gøre prøverne i 10. klasse mere målrettet den enkelte elevs behov og undervisningsforløb
- **Intention 9:** Det har været en intention at forbedre overgangen mellem 9. og 10. klasse og ungdomsuddannelserne
- **Intention 10:** Det har været en intention at forbedre og systematisere vejledningen.

Bilag 2 indeholder en mere udførlig beskrivelse af lovændringernes indhold og intentioner.

2.2 Evalueringens formål og fokus

Ifølge udbudsmaterialet (jf. bilag 3: evalueringens kravspecifikation) skal evalueringen overordnet besvare følgende hovedspørgsmål:

1. Vejledning mv. i forbindelse med valg/fravalg af 10. klasse: Hvorledes er de nye bestemmelser vedrørende vejledning, uddannelsesbog mv. implementeret? Hvordan fungerer de? I hvilken udstrækning har de opfyldt de intentioner, der lå bag ændringerne?
2. Indholdet i 10. klasse samt overgangen til ungdomsuddannelse: Hvorledes er de nye bestemmelser vedrørende 10. klasse implementeret? Hvorledes fungerer de? I hvilken udstrækning har de opfyldt de intentioner, der lå bag ændringerne?
3. Særligt vigtigt er det, at evalueringen identificerer forklaringer på, hvorfor eller hvorfor ikke regelændringerne har haft den ønskede effekt.

Hvert af de ovenstående hovedspørgsmål er blevet operationaliseret i en række mere specifikke evalueringsspørgsmål.

- Hvordan fungerer vejledningen overordnet set i 9. klasse
- Er søgningen til 10. klasse blevet mindsket som følge af bedre vejledning?
- Har lovændringerne haft indflydelse på den overordnede struktur for 10. klasse?
- Har kommunerne taget særlige initiativer i forbindelse med lovændringen?
- Har lovændringerne haft indflydelse på målsætninger og prioriteringer for 10. klasse?
- Er tilrettelæggelsen af 10. klasse ændret?
- Modsvarende den aktuelle elevgruppe i 10. klasse den målgruppe, som lovgivningen definerer?
- Er pædagogisk praksis i 10. klasse ændret?
- Har 10. klasse fået et mere fagligt fokus?
- Er elevernes anvendelse af prøver i 10. klasse ændret?
- Hvordan fungerer vejledningen overordnet set i 10. klasse
- Hvordan fungerer uddannelsesbog og uddannelsesplan?
- Hvordan fungerer den obligatoriske selvvalgte opgave?
- Hvordan fungerer brobygning og praktik?
- Bidrager 10. klasse til at forbedre elevernes faglige niveau?
- Bidrager 10. klasse til at gøre eleverne mere afklarede?
- Bidrager 10. klasse til at gøre eleverne mere modne?
- Bidrager 10. klasse til at mindske den uddannelsesmæssige restgruppe?

2.3 Evalueringens metode og datagrundlag

Evalueringen er baseret på en række forskellige både kvantitative og kvalitative datakilder. De kvantitative datakilder består af følgende undersøgelser:

- **Spørgeskemaundersøgelse blandt kommuner:** Forvaltningsrepræsentanter for 231 kommuner, svarende til 85 procent af samtlige kommuner, har besvaret spørgeskemaet.
- **Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere:** Skoleledere på 160 skoler modtog et spørgeskema. Af disse har 130 skoleledere, svarende til 81 procent, besvaret spørgeskemaet.

- **Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere/vejledere i 10. klasse:** 1.357 lærere og vejledere i 10. klasse modtog et spørgeskema. Af disse har 733 personer, svarende til 54 procent, besvaret spørgeskemaet.
- **Spørgeskemaundersøgelse blandt 10. klasseelever:** 8672 elever i 10. klasse modtog et spørgeskema. Af disse har 5.445 elever, svarende til 63 procent, besvaret spørgeskemaet.
- **Primær statistisk data.**

De kvalitative datakilder er struktureret omkring 10 casestudier på skoler repræsenterende forskellige skoleformer og indeholder følgende elementer:

- Personlige dybdeinterview med seks 10. klasseelever
- Fokusgruppeinterview med lærere og vejledere i 10. klasse
- Fokusgruppeinterview med forældre, herunder medlemmer af skolebestyrelserne
- Fokusgruppeinterview med elever i 9. klasse
- Fokusgruppeinterview med elever på ungdomsuddannelser
- Fokusgruppeinterview med lærere og vejledere på ungdomsuddannelser
- Gruppeinterview med kommunalt administrativt personale
- Kollegial refleksion
- Pædagogisk panel.

En mere udførlig beskrivelse af evalueringens datagrundlag findes i bilag 1 i baggrundsrapporten.

2.4 Rapportens struktur

Rapporten er opbygget således:

I *kapitel 1* er evalueringens overordnede konklusioner præsenteret.

I dette *kapitel 2* er evalueringens baggrund, formål og metode blevet præsenteret.

Kapitel 3 indeholder en kort faktuel information om 10. klasse, herunder søgning til 10. klasse gennem de senere år, og de skoletyper, der udbyder 10. klasse.

I *kapitel 4* præsenterer vi vores samlede analyser og vurderinger på de spørgsmål, som evalueringen skal besvare. Vi vurderer og konkluderer på vejledning i 9. og 10. klasse samt indholdet i 10. klasse, og i hvilket omfang lovens intentioner er indfriet,

herunder i hvilket omfang 10. klasseeleverne kan defineres som tilhørende målgruppen for 10. klasse.

I *bilag 1* findes et kort resumé af evalueringens analyseresultater.

Bilag 2 indeholder en beskrivelse af lovændringernes indhold og initiativer.

I *bilag 3* gengives evalueringens kravspecifikation.

3. Fakta om 10. klasse

57 procent af de nuværende elever i 9. klasse har valgt at ville begynde 10. klasse efter sommeren 2003. Andelen af en ungdomsårgang, der vælger 10. klasse er over de seneste ti år faldet fra 69 procent i skoleåret 1993/94 til nu 57 procent for skoleåret 2003/04. Der er tale om et fald på 12 procentpoint eller i alt 17,4 procent.

Tabel 3.1: Antal af elever i 10. klasse i alt, andel af årgangen i 10. klasse og relativ fordeling på folkeskoler, frie grundskoler og efterskoler, 1990-2003/04

	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
10. kl. i alt	42.224	42.705	43.016	40.535	39.468	36.434	36.417	34.348	34.370	33.103	32.311	31.585
Andel af årgang	66%	69%	69%	67%	67%	66%	66%	65%	63%	60%	60%	57%
<i>Fordelt på pct.:</i>												
Folkeskoler	68%	64%	62%	60%	58%	56%	55%	53%	50%	51%	50%	48%
Frie grundskole	9%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	12%	10%	10%	10%
Efterskoler	23%	28%	28%	30%	31%	34%	35%	37%	38%	39%	40%	42%

Kilde: UVM. Tallene frem til skoleåret 00/01 er faktiske tal. Tallene for skoleåret 02/03 og 03/04 er FTU-tal. UVM angiver, at "historisk set har eleverne dog i høj grad fulgt deres ønsker, hvorfor tallene for skoleåret 02/03 (og dermed også de nyeste tal fra 03/04, PLS RAMBØLL) giver et ret nøjagtigt billede af 10. klassesituationen i dag."

Det fremgår endvidere af ovenstående tabel, at der siden ikrafttrædelsen af lovændringerne for 10. klasse pr. 1. august 2000 har været et fald i andelen, der vælger 10. klasse, fra 65 procent af en ungdomsårgang, til 57 procent (søgningen til 10. klasse af 9. klasseelever pr. 15. marts 2003). Faldet er på 8 procentpoint eller i alt 12,3 procent.

Endvidere fremgår det af tabellen, at en stigende andel elever vælger at tage 10. klasse/skoleår på en efterskole. 42 procent af 10. klasseeleverne vælger at tage skoleåret på en efterskole. Det er en stigning på 5 procentpoint sammenlignet med tallene for 1999 svarende til 13,5 procent. Folkeskolen har derimod oplevet et fald på 5 procentpoint fra 53 procent i 1999 til 48 procent i 2003 svarende til et fald på 9,4 procent. Frie grundskoler ligger nogenlunde konstant i elevandel, idet 10 procent i både 1999 og i 2003 søgte 10. klasse på frie grundskoler.

Nedenstående tabel angiver søgningen til 10. klasse/skoleår i absolutte tal opgjort på skoletype. Her bekræftes ovennævnte fald i søgningen til 10. klasse også i absolutte tal.

Tabel 3.2: Tilmeldinger til 10. klasse for elever i 9. klasse opdelt på valg af skoletype

	1999	2000	2001	2002	2003	% 1999-2003
Folkeskoler	18.100	17.223	16.737	16.303	15.179	-16,0%
Efterskoler	12.796	13.536	13.039	12.937	13.312	4,0%
Fri grundskole	3.452	3.611	3.327	3.071	3.095	-10,3%
Total	34.348	34.370	33.103	32.311	31.586	-8,0%

Kilde : UVM og PLS RAMBØLL Management. Tallene frem til 2001 er faktiske tal. Tallene for 2002 og 2003 er FTU-tal.

Samlet viser tallene i tabel 3.1 og 3.2, at søgningen til 10. klasse er faldet – både relativt og absolut – siden lovændringernes ikrafttræden pr. 1. august 2000. Som det fremgår er dette fald imidlertid en del af en længerevarende tendens til fald i søgningen til 10. klasse, der allerede blev påbegyndt for ni år siden. Således er andelen af elever, der søger 10. klasse, faldet med 17,4 procent over de seneste ti år. Frem til og med skoleåret 1999/2000 var faldet på 4 procentpoint. Fra skoleåret 1999/2000, som var det sidste år før lovændringerne, og frem til det kommende skoleår 2003/2004 er andelen der vælger 10. klasse faldet fra 65 procentpoint til 57 procentpoint. Hastigheden af faldet i søgningen til 10. klasse er således accelereret efter lovændringernes ikrafttræden.

Faldet i søgningen til 10. klasse er sket i samtlige amter på nær Århus amt. I Århus amt er andelen uændret på 66 procent. Det største fald er sket i Fyns Amt, Nordjyllands amt, Ribe amt, Vejle amt, Roskilde amt, Storstrøms amt, Københavns kommune og Frederiksberg kommune. Der er altså tale om et fald i søgningen til 10. klasse, som dækker alle dele af landet, også de områder, der traditionelt har haft en meget høj 10. klassefrekvens.

4. Samlet analyse og vurderinger

4.1 Vejledning i 9. klasse

Både lovændringen og bekendtgørelse om uddannelsesplaner har haft til hensigt at forbedre og systematisere vejledningen i 9. klasse frem mod valg af ungdomsuddannelse eller 10. klasse.

Evalueringen tegner overordnet et positivt billede af vejledningen i 9. klasse, og samlet set konkluderer PLS RAMBØLL, at intentionen om at styrke og systematisere vejledningen i 9. klasse på et overordnet niveau er indfriet.

Dette begrundes vi med, at der blandt elever, lærere, vejledere og skoleledere overvejende er tilfredshed med vejledningen og blandt lærere, vejledere og skoleledere en klar opfattelse af, at vejledningen er styrket de seneste tre år. Eksempelvis angiver 97 procent af lærere og vejledere og 78 procent af skolelederne i spørgeskemaundersøgelserne, at vejledningen fungerer godt eller meget godt. Den styrkede vejledning tilskriver lærere og vejledere primært, at der er kommet mere tid til vejledning pr. elev; at der gennemføres flere personlige samtaler pr. år, at vejledningen er blevet mere systematisk og at uddannelsesplanen er introduceret.

Mange vejledere giver i evalueringen udtryk for, at elevgruppen er meget differentieret, og at nogle grupper er vanskelige at vejlede på grund af manglende modenhed og grundlæggende mangel på afklaring om egne ønsker til ungdomsuddannelse. Lærernes og vejledernes meget positive angivelse af vejledningen skal derfor tolkes i dette lys – at den fungerer godt med det elevgrundlag, der nu er.

Dette er interessant set i lyset af, at en af intentionerne i loven var at fokusere vejledningen mod gruppen af elever med behov. Flere af evalueringens kilder giver os i sammenhæng med dette anledning til at konkludere, at der stadig er et stykke vej, førend de vejledningsmæssige redskaber er implementeret fuldt ud på alle skoler. I sammenhæng med dette konkluderer PLS RAMBØLL, at der endnu er urealiseret potentiale og plads til udvikling i vejledningen i 9. klasse.

Vi ønsker endvidere at fremhæve, at eleverne er væsentligt mindre positive i deres vurderinger af vejledningen end deres lærere, vejledere og skoleledere. 52 procent er tilfredse eller meget tilfredse med vejledningen, mens 18 procent er utilfredse eller meget utilfredse. En del af forklaringen kan findes i, at eleverne primært forbinder vej-

ledning med de egentlige samtaler med lærere og vejledere og i mindre grad med de øvrige vejledningsmæssige aktiviteter som brobygning, praktik og den obligatoriske selvvalgte opgave. Men at evalueringen samtidig viser, at de mere utilfredse unge samtidig er karakteriseret ved at tvivle mere på valg af 10. klasse og være mere uafklarede om valg af ungdomsuddannelse end de mere tilfredse unge, styrker vores konklusion om, at der stadig er et stykke vej førend den fulde intention om vejledningen er fuldt realiseret.

Godt halvdelen af 10. klasseeleverne i skoleåret 2002/03 siger i spørgeskemaundersøgelsen, at de ikke overvejede noget andet end 10. klasse efter 9. klasse. Vi vurderer, at dette er en meget stor andel, når der henses til lovens intentioner. En forklaring kan være, at nogle elever kan have overvejet andet, men glemt, at det var tilfældet, eller overvejet det så kortvarigt, at de ikke har fundet anledning til at anføre det i deres besvarelse. Men det ændrer ikke ved, at gruppen af elever, der ikke i stort omfang har overvejet andet end 10. klasse, er stor.

PLS RAMBØLL vurderer, at tallet indikerer, at der eksisterer et potentiale for at styrke vejledningen, således at alternativer til 10. klasse fremstår mere klart i elevernes bevidsthed, hvorved det er muligt at fremrykke valget af ungdomsuddannelse til efter 9. klasse for en gruppe elever.

Denne vurdering baseres også på evalueringens kvalitative datakilder, hvor vi har fundet store forskelle i vejledningen. Det spænder fra nogle, der bedriver, hvad man kan kalde en konfronterende vejledning, hvor elevernes ønsker konfronteres, og hvor de skal argumentere for deres valg, herunder særligt valg af 10. klasse i forhold til, hvad de ønsker at bruge 10. klasse til og forventer at få ud af dette skoleår. Til andre, der bedriver, hvad man kan kalde en accepterende vejledning, hvor elevernes egne angivelser af ikke at være tilstrækkeligt modne, fagligt parate eller afklarede, i stor udstrækning accepteres og ikke konfronteres eller perspektiveres.

I interviewene med eleverne har vi endvidere konstateret, at nogle elever giver udtryk for, at ungdomsuddannelsernes krav har været skræmmende. Det gælder i særlig grad for de, der har overvejet gymnasiet. Denne gruppe af tvivlende elever angiver, at de havde behov for ekstra tid til at blive forberedt på det store arbejdspress, som ungdomsuddannelserne i deres forestilling kræver. Det er ikke en forestilling, der kan udledes direkte som en konsekvens af vejledningen i 9. klasse. Tværtimod virker det som om forestillingen i lige så høj grad stammer fra familie og venner. Men det peger på en udviklingsopgave for vejledningen i 9. klasse i forhold til at nuancere dette af-

skrækkende billede af ungdomsuddannelserne for en gruppe af elever, der måske er i stand til at påbegynde den ungdomsuddannelse, de gerne vil have, allerede efter 9. klasse. Vi underbygger denne argumentation yderligere nedenfor.

Evalueringsens kvalitative datakilder viser, at nogle skoler har arbejdet systematisk og målrettet med at udvikle vejledningen med det formål at bringe valget af ungdomsuddannelse ned i 9. klasse for flere elever. Med en styrket vejledningsindsats er dette på disse skoler lykkedes endog markant. Skolerne angiver, at der ikke herved er konstateret et større frafald fra ungdomsuddannelserne som følge heraf. Redskaber og tilgange på disse skoler har været et stærkt fokus på ungdomsuddannelser, hvor 10. klasse først er blevet fremhævet som en sidste mulighed, stærkt fokus på at elever, der vælger 10. klasse, skal begrunde deres valg, og hvad de vil bruge 10. klasse til mv.

4.1.1 Uddannelsesplan og uddannelsesbog i 9. klasse

Vejledningen i 9. klasse er primært struktureret omkring uddannelsesbogen, der udarbejdes fra 6. klasse og uddannelsesplanen, der udarbejdes af hver enkelt elev i 9. og 10. klasse. Først og fremmest skal det fremhæves, at der blandt både lærere, vejledere og elever eksisterer en fremherskende sammenblanding af de to redskaber, når man spørger til brugen af dem. Flertallet af de interviewede har svært ved på stående fod at skelne mellem uddannelsesbogen og uddannelsesplanen.

Uddannelsesbogen og uddannelsesplanen bruges meget forskelligt i 9. klasse. Nogle vejledere udtrykker direkte, at de ikke bruger uddannelsesbogen og -planen i særlig grad i vejledningen af eleverne og at de ikke finder, at de er hensigtsmæssige redskaber for vejledningen. Andre lærere og vejledere ser meget positivt på redskaberne og fremhæver, at de bidrager til at strukturere og understøtte vejledningsprocessen. Flere vejledere peger desuden på, at uddannelsesbogen og -planen har medvirket til at opfylde lovændringens intentioner, idet de har medvirket til at styrke valgkompetencen og dermed fremrykke valget af ungdomsuddannelse til 9. klasse. På de skoler er der sket et fald i antal elever, der vælger 10. klasse.

For eleverne står arbejdet med uddannelsesbog og uddannelsesplan i 9. klasse ikke særligt centralt i deres bevidsthed, og direkte adspurgt mener flertallet ikke, at de har haft betydning for deres valg, eller har hjulpet dem i afklaringen. PLS RAMBØLL vurderer dog, at en del af dette skyldes, at eleverne i højere grad vægter og husker selve valgprocessen og ikke de fysiske redskaber for understøttelse af valget, som uddannelsesbogen og -planen udgør. Dette understøtter vi med, at flere elever alligevel gi-

ver udtryk for, at de er blevet mere bevidste om, at de skal vælge og at de skal sættes i stand til at vælge. For eleverne er det dog meget markant, at de har meget svært ved at se værdien i f.eks. spørgsmålene om, hvad de skal i et femårs sigte, og at sådanne spørgsmål giver arbejdet med uddannelsesplan og -bog et lidt latterligt skær hos eleverne.

En del af de vejledningsmæssige bestemmelser omhandler både 9. og 10. klasse. Vi går nærmere ind i konklusionen i afsnittet om vejledning i 10. klasse

4.1.2 Har en forbedret vejledning i 9. klasse medvirket til, at 10. klasse primært søges af elever, der efter 9. klasse ikke er parate til ungdomsuddannelse?

Af bemærkningerne til loven fremgår det, at 10. klasse skal være et tilbud til de, der efter 9. klasse ikke er klar til at vælge ungdomsuddannelse. I tråd med dette var det en intention at forbedre vejledningen i 9. klasse, således at det primært var de elever, der endnu ikke var parate til at vælge ungdomsuddannelse, der søger 10. klasse.

Evalueringen viser, at nogle skoler arbejder systematisk med at målrette vejledningen mod de uafklarede og ikke-parate unge. Derudover har ca. 1/3 af kommunerne i målsætningerne for vejledningen øget deres fokus på, at det kun er de unge, der ikke er fagligt parate, ikke er personligt modne eller som er uafklarede, der skal vælge 10. klasse.

Det fremgår af evalueringen, at søgningen til 10. klasse er reduceret siden lovændringen i 1999. FTU-tallene for søgningen til 10. klasse i skoleåret 2003/04 viser, at 57 procent af årgangen har søgt 10. klasse. Dette er et fald på 8 procentpoint eller 12,3 procent fra 1999, hvor søgningen var 64 procent. Dette indikerer, at lovændringen har haft en effekt på søgningen til 10. klasse. Det skal imidlertid bemærkes, at de senere års fald i søgningen er en del af en længerevarende tendens, der allerede begyndte for ni år siden. I perioden 1990/91 til 2003/04 er søgningen til 10. klasse faldet fra 69 procent, svarende til 12 procentpoint eller 17,4 procent.

Det er naturligt, at et fald i søgningen over en længere årrække jævnes lidt ud, idet det første fald må formodes at være det største, idet marginaleleverne ved en meget høj søgning til 10. klasse forholdsvis let kan bringes i ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Når tallet nu, ni år efter at faldet blev påbegyndt, er væsentligt lavere, er andelen af unge, der forholdsvis let kan bringes i ungdomsuddannelse efter 9. klasse, lavere.

Sammenholdt med de resultater der viser, at vejledningen i 9. klasse er forbedret, indikerer faldet i søgningen til 10. klasse, at noget af den faldende andel skyldes en forbedret vejledning. På baggrund af dette konkluderer *PLS RAMBØLL* derfor, at en forbedret vejledning har bidraget til, at 10. klasseeleverne i stigende grad udgøres af elever, der ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse efter 9. klasse.

Det er dog også en konklusion, at 10. klasse søges af elevgrupper, der efter 9. klasse er parate til at vælge ungdomsuddannelse, idet de både er fagligt parate, personligt parate (modne) og afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de vil have. Dette vil blive præsenteret nærmere i afsnit 4.2.3.

4.2 Undervisningens tilrettelæggelse og pædagogisk praksis i 10. klasse

4.2.1 Udvikling i de skoletyper, som eleverne tager 10. klasse på

Der har de senere år fundet en udvikling sted med hensyn til, hvilke skoletyper eleverne tager 10. klasse på. En af de mest markante ændringer er etableringen af 10. klassecentre og 10. klassemiljøer. Etableringen af 10. klassecentre har været undervejs gennem adskillige år. Først på forsøgsbasis og siden 1997 som en permanent ordning. Med vedtagelsen af 10. klasseloven kom der yderligere skub i denne udvikling. I dag har 32 procent af landets kommuner således etableret 10. klassecentre, enten i kommunen eller i et tværkommunalt samarbejde.

Endvidere er andelen af elever, som vælger at tage 10. klasse/skoleår på en efterskole steget til 42 procent i det kommende skoleår 2003/2004 fra 37 procent i 1999/2000.

Med etableringen af 10. klassecentre og den fortsat stigende søgning til efterskolerne 10. klasse er rammerne for 10. klasse ændret. Hovedparten af de unge, som tager 10. klasse i dag, gennemgår derfor et forløb, som er anderledes sammenlignet med tidligere.

PLS RAMBØLL vurderer, at lovændringen i et vist omfang har haft indflydelse på den overordnede struktur for 10. klasse. Etableringen af 10. klassecentre har således taget fart efter lovændringen. Flere kommuner angiver, at dette blandt andet skyldes lovændringens fokusering på kvalitet og faglighed i 10. klasse, samt ånden i loven, hvor det i bemærkningerne anføres, at større enheder er hensigtsmæssigt.

Endvidere vurderer vi, at lovændringen har haft en særlig indvirkning på nogle efterskoler, idet nogle har skullet ændre deres tilbud for at leve op til lovens krav om 14 timers obligatorisk undervisning i dansk, matematik og engelsk eller en undervisning, der står mål hermed for at sikre, at eleverne er kvalificerede til at gå til prøve. Det har betydet, at nogle skoler har konverteret valgfag til obligatoriske fag eller har ændret i udbud af linjer.

4.2.2 Ændret målgruppe

Folkeskolens 10. klasse, især 10. klassemiljøer og 10. klassecentre, henvender sig i dag i praksis til en lidt bredere målgruppe, omfattende både stærke og svage elever sammenlignet med før lovændringerne. Den ændring i målgruppefokus finder man ikke på de frie grundskoler og efterskolerne, som har holdt et nogenlunde uændret målgruppefokus.

Det bredere målgruppefokus findes især på 10. klassecentre. Vi vurderer, at det både skyldes økonomiske og pædagogiske forhold. Interview i evalueringen peger på, at da 10. klassecentre råder over egne bygninger og en egen medarbejderstab, har man på nogle centre højere faste omkostninger sammenlignet med en 10. klasse placeret på en grundskole. Man er derfor nødt til at have et vist antal elever for, at det er rentabelt. Det bevirker, at man er nødt til at appellere til en relativt bred målgruppe. Den brede målgruppeforståelse begrundes også pædagogisk. Ved at tiltrække de mere fagligt og personligt stærke elever håber man, at det er muligt at løfte den relativt svagere gruppe af elever.

Antallet af elever har også betydning for de muligheder, man har for at organisere og tilrettelægge 10. klasseåret. Jo flere elever der er samlet, jo flere temaer og linjer kan man udbyde. Et stort antal elever giver endvidere bedre muligheder for, at holdele undervisningen i forhold til mindre gruppers behov.

Samtidig med at vi kan konstatere, at folkeskolen i dag henvender sig til en bredere målgruppe, kan vi ligeledes se, at der er grupper af unge, for hvem 10. klasses tilbud ikke er velegnet. Kun meget få lærere og vejledere peger på, at deres 10. klasses tilbud er velegnet for unge, som ikke kan koncentrere sig eller ikke laver lektier.³ En stor gruppe lærere og vejledere angiver også, at deres tilbud ikke er velegnet for elever, der er skoletrætte, har sociale problemer, eller er bogligt svage, ligesom nogle grup-

---

³ Næsten halvdelen af lærere og vejledere svarer, at skolens 10. klasses tilbud kun i mindre grad eller slet ikke er velegnet for disse grupper.

per af unge med anden etnisk baggrund end dansk betegnes som tilhørende en gruppe, for hvem 10. klassetilbuddet ikke er velegnet.⁴

Evalueringen viser, at lærere og vejledere på 10. klassecentre og efterskoler i højere grad end på øvrige skoler vurderer, at deres tilbud er velegnet også til de mere vanskelige grupper, men også på disse skoletyper vurderer kun en mindre gruppe lærere og vejledere, at deres 10. klassetilbud er velegnet for disse elevgrupper, jf. kapitel 4.2 i baggrundsrapporten.

Det er *PLS RAMBØLLS* vurdering, at lærere og vejlederes vurderinger af, hvor velegnet deres 10. klassetilbud er for nogle elevgrupper peger på, at en relativt stor gruppe 10. klasseelever ikke mødes med et 10. klassetilbud, der svarer til deres behov. Det er endvidere *PLS RAMBØLLS* vurdering, at den målgruppeforståelse, der herved kommer til udtryk, ikke er i fuld overensstemmelse med den målgruppeforståelse, som ligger bag 10. klasseloven.

4.2.3 Eleverne i 10. klasse

Vi har analyseret 10. klasseeleverne på baggrund af deres besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen ved en såkaldt klyngeanalyse, for at nuancere forståelsen af elevgruppen i 10. klasse.

Klyngeanalysen har identificeret tre klynger af elever i 10. klasse:

- Klynge 1 bestående af ca. 30 procent af eleverne i 10. klasse – vi kalder dem *"Jeg ved ikke, hvad jeg ellers skal"*
- Klynge 2 bestående af ca. 40 procent af eleverne i 10. klasse – vi kalder dem *"Kan jeg klare gymnasiet?"*
- Klynge 3 bestående af ca. 30 procent af eleverne i 10. klasse – vi kalder dem *"Jeg ved, hvad jeg vil, men først skal jeg på efterskole"*.

Klyngeanalysen giver et nuanceret billede af forskellige grupper af elever i 10. klasse og deres behov for fagligt og personligt udbytte samt afklaring i 10. klasse. Et forbehold for nedenstående konklusioner skal tages: da eleverne vurderer karakteristika, der var gældende ved dem selv på det tidspunkt, hvor de startede i 10. klasse, nu ved afslutningen af 10. klasseforløbet, kan nogle elever foretage en bevidst eller ubevidst

---

⁴ Ca. 1/4 af lærere og vejledere svarer, at skolens 10. klassetilbud kun i mindre grad eller slet ikke er velegnet til disse grupper.

efterrationalisering, der medfører, at de ikke angiver en korrekt beskrivelse af sig selv på grund af glemsel, en personlig udvikling, de ikke er i stand til at redegøre for eller andet. En sådan effekt er sandsynligvis gældende i et vist omfang. Men der er intet, der taler for, at en sådan effekt kun går én vej, altså at alle elever konsekvent vurderer sig selv som mindre parate eller mere parate, end tilfældet faktisk var. Formentlig er der tale om modgående tendenser, der opvejer hinanden. Alligevel taler denne faktor for, at resultaterne behandles med en vis forsigtighed.

Klynge 1 har fagligt behov, personligt behov og afklaringsbehov i 10. klasse

Gruppen udgør ca. 30 procent af eleverne i 10. klasse. Generelt har eleverne i klynge 1 alle tre karakteristika, der definerer, at de ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse efter 9. klasse: behov for faglig opkvalificering, behov for personlig modenhed og behov for at opnå valgkompetence og afklaring. På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen blandt elever og suppleret med viden fra interview med elever, lærere og vejledere mv. via casestudierne og den kollegiale refleksion, vurderer *PLS RAMBØLL*, at klynge 1 eleverne har behov for både et fagligt udbytte, et personligt udbytte i form af øget modenhed, samt forøgelse af valgkompetencer og afklaring i 10. klasse.

Eleverne er generelt ikke fagligt parate til ungdomsuddannelse efter 10. klasse, idet de generelt ikke har gode karakterer i de obligatoriske fag i 10. klasse. Mange angiver som en af flere årsager til, at de tager 10. klasse, at de vil forbedre deres karakterer mv. De er ikke personligt parate, idet de ikke er personligt modne. Og de er ikke afklarede om, hvad de gerne vil. Mange er ikke valgkompetente, idet de ikke har overblik over deres muligheder for valg af ungdomsuddannelse og job.

Klynge 2 – nogle vil kunne vejledes til at vælge ungdomsuddannelse efter 9. klasse

Klynge 2 eleverne udgør ca. 40 procent af eleverne i 10. klasse. På baggrund af data fra spørgeskemaundersøgelsen blandt elever og interview med elever og lærere, vejledere m.fl., vurderer *PLS RAMBØLL*, at en gruppe af klynge 2 eleverne har behov for fagligt udbytte, personligt udbytte og/eller forøget valgkompetence og afklaring, mens en anden gruppe ikke har så stort et behov for nogen af delene, men mere et behov for at blive holdt i gang.

Denne vurdering baseres på følgende: En stor gruppe var efter eget udsagn valgkompetente, da de valgte 10. klasse, idet de havde overblik over ungdomsuddannelser og jobmuligheder. Mange var i tvivl, om de skulle vælge 10. klasse, og relativt mange overvejede alternativer til 10. klasse – de fleste angiver det almene gymnasi-

um, men også en stor gruppe angiver HHX. Endvidere var de afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de skulle på efter 10. klasse.

Endvidere angiver en stor gruppe af klynge 2 eleverne, at de var modne og dermed personligt parate til at påbegynde en ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Fagligt fik en stor del af klynge 2 eleverne relativt gode karakterer ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse, og har også i 10. klasse relativt gode karakterer. Halvdelen af klynge 2 eleverne angiver, at de med 10. klasse ønskede at forbedre deres karakterer. Og en stor gruppe angiver da også i høj grad at have fået et fagligt udbytte af 10. klasse. Men samtidig kan vi konstatere, at de havde et tilstrækkeligt fagligt niveau til, at de må formodes at kunne have påbegyndt en ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Når mange samtidig var personligt parate og afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de skulle have, fremstår en stor gruppe klynge 2 elever som en elevgruppe, der i en vis grad har haft en urealistisk forestilling om sværhedsgraden i gymnasiet eller HHX, men som ville have kunnet klare at påbegynde denne uddannelse.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at mange klynge 2 elever i 9. klasse overvejede alternativer. Evalueringen indikerer, at en styrket vejledningsindsats over for denne gruppe af klynge 2 elever måske vil kunne fremrykke valget af ungdomsuddannelse til 9. klasse for en del af gruppen. Det er vores vurdering, at i det omfang de var i tvivl om, hvilken ungdomsuddannelse de skulle vælge, ville en effektiv vejledning om kravene i ungdomsuddannelsen, og særligt dens første år, kunne have afhjulpet denne usikkerhed blandt denne gruppe af klynge 2 elever. Vi vurderer, at denne gruppes egne oplevede behov i 10. klasse er en vedligeholdelse og målrettet styrkelse af visse faglige kompetencer, en fortsat personlig modning, samt en fortsat vejledning for at blive holdt i løbet af 10. klasse.

Denne vurdering understøttes af, at der blandt klynge 2 eleverne kun er 40 procent, der vurderer, at det passer godt eller rigtig godt, at 10. klasse giver faglige udfordringer. Heri er en indikation af, at en stor gruppe klynge 2 elever har haft et fagligt niveau, der ikke har kunnet stimuleres tilstrækkeligt i 10. klasse. Manges begrundelse om at tage 10. klasse for at forbedre karakterer bortfalder således, hvorved også begrundelsen for at tage 10. klasse frem for at starte i ungdomsuddannelse efter 9. klasse, falder bort. Hovedparten af de elever i klynge 2, som ikke har oplevet faglige udfordringer, tilkendegiver således, at de ikke ville vælge 10. klasse, hvis de kunne vælge om.

Elever i klynge 3 går i 10. klasse med et andet formål end de øvrige

Gruppen udgør ca. 30 procent af eleverne i 10. klasse. Gruppens karakterniveau ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse indikerer, at gruppen generelt var fagligt parat til at påbegynde en ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Endvidere indikerer gruppens angivelse af personlig modenhed, valgkompetence og afklarethed om ungdomsuddannelse, at de søger noget andet med 10. klasse.

Baseret på data fra spørgeskemaundersøgelsen blandt elever og interview med elever, lærere og vejledere mv. er det PLS RAMBØLLs vurdering, at eleverne i klynge 3 generelt vælger 10. klasse af helt andre årsager end klynge 1 og 2 elever. Da de fleste klynge 3 elever tager 10. klasse på efterskole søger de en anden type skoleår end blot 10. klasse.

Det de søger, er helt overvejende det udbytte, de kan få på efterskole, som er noget andet og mere end blot 10. klasseundervisning og FS-10-prøven. Da så mange af klynge 3 eleverne tager 10. klasse på efterskole, spiller andre faktorer ind på valget og målgruppebestemmelsen for klynge 3. Efterskolerne har tillige med undervisnings-sigtet også andre formål som personlig udvikling ved kostskoleformen, og forpligtende fællesskaber i folkeoplysende, demokratiserende rum.

Resultaterne indikerer også, at klynge 3 eleverne i relativt stor grad er vanskelige at påvirke gennem vejledning inden for en kortere tidshorisont. Denne vurdering baserer vi på det forhold, at langt størstedelen af gruppen tager 10. klasse på efterskole. For manges vedkommende træffes denne beslutning mere end ét år forinden og er meget påvirket af, at der i familien er tradition for at vælge et sådant ophold. Derved er der kun ringe mulighed for, at vejledere kan få denne gruppe til at vælge anderledes. Dette bekræftes af, at klynge 3 eleverne i overvejende grad angiver, at de ikke overvejede at vælge noget andet end 10. klasse efter 9. klasse og ikke var i tvivl om, hvad de skulle vælge. På kort sigt er potentialet for, via vejledning, at bringe klynge 3 eleverne videre i ungdomsuddannelse efter 9. klasse, derfor begrænset.

Klynge 3 eleverne er den gruppe, der generelt er mest tilfreds med udbyttet af 10. klasse og har højest vurdering af, at 10. klasse giver faglige udfordringer. Resultaterne indikerer hermed, at de bogligt stærke elever (som primært er repræsenteret i klynge 3) generelt får faglige udfordringer via undervisningen i 10. klasse, hvilket understøtter, at de generelt ikke går i stå via et 10. klasseforløb.

Casestudierne bekræfter, at mange efterskoleelever er forholdsvis stærke og parate til at påbegynde en ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Men vi finder også, at en gruppe elever på efterskoler ikke var fagligt parate og ej heller personligt modne og dermed personligt parate til ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Endvidere manglede nogle også valgkompetencer og var ikke afklarede. Den gruppe efterskoleelever, der havde disse karakteristika, er typisk de efterskoleelever, vi finder i klynge 1 (hvor 29 procent er efterskoleelever).

Lærere og vejledere vurderer også, at en gruppe elever i 10. klasse kunne have påbegyndt ungdomsuddannelse efter 9. klasse, idet de var fagligt parate, personligt parate (modne), havde valgkompetencer og var afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne ville have. I spørgeskemaundersøgelsen angiver lærere og vejledere som gennemsnit, at 16 procent af eleverne i 10. klasse havde disse karakteristika, da de påbegyndte 10. klasse. De resterende 85 procent af eleverne⁵ angives af lærere og vejledere at have en eller flere af de tre karakteristika, der betyder, at de ikke var parate til at påbegynde ungdomsuddannelse efter 9. klasse. Heraf vurderer de, at 24 procent af eleverne opfylder alle tre karakteristika.

Samlet vurderer PLS RAMBØLL, at 10. klasse overvejende søges af unge, der efter 9. klasse ikke var parate til at vælge ungdomsuddannelse, idet de hverken var fagligt parate, personligt parate (modne) eller afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de vil have. Samtidig vurderer vi, at 10. klasse også søges af unge, som ønsker et anderledes skoleår, inden de påbegynder en ungdomsuddannelse.

4.2.4 Er planlægningen af 10. klasseåret ændret?

En af de centrale intentioner med lovændringen er, at undervisningen i 10. klasse i højere grad skal målrettes den enkelte elevs behov og ønsker, og at der skal ske en inddragelse af elever. Det sker gennem øget medinddragelse af eleverne i valg af undervisningsstof og undervisningens tilrettelæggelse. Det har været intentionen, at denne medinddragelse i høj grad skal ske med udgangspunkt i den enkelte elevs uddannelsesplan. Evalueringen viser, at uddannelsesplanen kun i mindre grad anvendes i forbindelse med selve planlægningen af 10. klasseåret og den overordnede tilrettelæggelse af undervisningen. I det hele taget er det begrænset, i hvilket omfang eleverne medinddrages i undervisningens overordnede tilrettelæggelse. I det omfang det sker, sker det primært på 10. klassecentrene. På de frie grundskoler og på efterskolerne er elevernes medindflydelse mindre, viser evalueringen.

---

⁵ Afrunding af tallene betyder, at de samlet summerer til 101% - 85+16).

Den manglende grad af medindflydelse på planlægningen af 10. klasseåret og undervisningens overordnede tilrettelæggelse skyldes flere forhold. Nogle lærere og vejledere angiver, at mange elever ikke er i stand til at formulere deres egne ønsker og behov og tage ansvar for egen læring. Andre angiver, at der er en knaphed af tid til rådighed i et skoleår, hvor aktiviteter som brobygning, praktik og obligatorisk selvvalgt opgave også fylder en del og skal planlægges lang tid i forvejen. Det tvinger skolerne til at have en stor del af planlægningen klar allerede inden skoleåret starter, for ikke at spilde alt for megen tid i skoleårets begyndelse. Også udbud af temalinjer og allokering af lærertimer kræver god forberedelse i god tid inden skoleårets start.

På baggrund af evalueringen vurderer PLS RAMBØLL, at 10. klassetilbuddet på mange skoler *ikke planlægges* med udgangspunkt i den enkelte elevs niveau og behov, og at undervisningens overordnede tilrettelæggelse ej heller sker med dette udgangspunkt. Men vi vurderer, at den konkrete undervisning og den pædagogiske praksis på mange skoler tilrettelægges under hensyntagen til den enkelte elevs niveau og behov. Heri indgår uddannelsesplanen mange steder, idet vejlederen modtager og læser uddannelsesplanen og orienterer relevante lærere om relevante forhold. Endvidere er der på mange skoler et særligt fokus på, at den enkelte elev skal have et udbytte i henhold til individuelle behov. Dette er særligt tilfældet på 10. klassecentre og folkeskoler, der udbyder 10. klasse med en særlig profil, samt efterskoler.

Evalueringens kvalitative datakilder viser, at der generelt kan identificeres to hovedtyper skoler, hvad angår individuel tilrettelæggelse: skoler, der tilrettelægger undervisningen mere traditionelt og med en boglig profil, hvor den pædagogiske praksis ikke i særlig grad tager hensyn til elevernes uddannelsesplaner eller en særlig individuel fokusering. Og skoler, der anlægger et individuelt fokus på den enkelte elevs behov for udbytte i 10. klasse. Her anvendes uddannelsesplanen og uddannelsesbogen intensivt, eller der er på anden måde etableret et systematisk fokus på den enkelte elevs udviklingsbehov.

På baggrund af evalueringen konkluderer PLS RAMBØLL, at 10. klassetilbuddet på mange skoler *ikke planlægges* med udgangspunkt i den enkelte elevs niveau og behov, men at den konkrete undervisning og pædagogiske praksis *tilrettes* den enkeltes niveau og behov. Ofte er det her dialogen mellem lærere og elever, der sikrer, at undervisningen tager udgangspunkt i den enkelte elev, snarere end det er vejlederens formaliserede rolle. Dog peger nogle vejledere på, at en løbende mundtlig dialog mellem lærere og vejledere også indgår i tilrettningen af undervisningen.

4.2.5 Er pædagogisk praksis i 10. klasse ændret?

En intention med lovændringen i 1999 var, at der i 10. klasse skal arbejdes tematisk og emneorienteret. Evalueringen viser, at en stor del af 10. klasserne arbejder mere tematisk og emneorienteret med 10. klassecentre og efterskoler som de skoletyper, hvor denne praksis tilsyneladende er mest udbredt. På nogle skoler er undervisningen imidlertid fortsat forholdsvis traditionel. Det skyldes oftest enten, at skolen har forsøgt sig med eksempelvis projektorienteret undervisning, men har måttet konstatere, at elevgruppen ikke har haft et tilstrækkeligt fagligt og personligt kompetenceniveau til at administrere og få et udbytte af denne type undervisning. Eller at skolen har en meget boglig profil, hvor en traditionel klassebaseret undervisningsform vægtes højt.

Der er flere årsager til, at undervisningsformen på 10. klassecentre er mere tematisk og projektorienteret end andre skoleformer. En årsag er den dynamik og nytænkning, der opstår på en nyetableret skole med en lærergruppe, som bevidst har valgt at arbejde med netop gruppen af 10. klasseelever. Udover at det giver et stort engagement fra lærernes side, medfører det også, at lærergruppen bliver mere specialiseret og dermed bedre til at håndtere målgruppen. En bedre kollegial faglig sparring lærerne imellem indvirker også positivt på dette. Også ønsket om at etablere et "voksenmiljø" for eleverne med mere ansvar, andre tiltaleformer og andre lærer-elev-relationer, end man er vant til i grundskolen, har betydning.

Denne form for specialisering finder man ligeledes på efterskolerne. Hovedparten af eleverne i 10. klasse undervises også her af lærere, som har specialiseret sig i netop denne målgruppe, og som er engageret i kostskoleformen.

En yderligere forklaring på den anderledes undervisningsform er den fleksibilitet, som typisk findes på 10. klassecentre og efterskoler. Man er ikke på samme måde som i en almindelig folkeskole afhængig af en overordnet skema- og lokaleplanlægning. Det er nemmere at detailplanlægge fra uge til uge.

4.2.6 10. klassecentre som organisatorisk ramme for 10. klasse

Baseret på evalueringens data er det *PLS RAMBØLLS* vurdering, at 10. klassecentre udgør en særlig hensigtsmæssig organisatorisk ramme for folkeskolens udbud af 10. klasse. Udover at denne skoletype fremhæves som en utvetydig fordel som organisatorisk ramme for 10. klasse af underviserne i 10. klassecentre, kan vi også konstatere, at andre resultater understøtter en positiv vurdering af centrene som en relativt god organisatorisk ramme.

Vi vurderer, at 10. klassecentre giver skolerne en kritisk elevmasse, der gør, at de kan udbyde flere valgfrie fag og linjer, og i langt højere grad kan tilpasse undervisningen til elevernes individuelle ønsker og behov. En større elevgruppe betyder samtidig, at man i de obligatoriske fag har mulighed for at inddele i mere specialiserede hold, der afspejler elevernes behov og hermed evne til at rumme flere elevgrupper, herunder de svagere. Endvidere skaber center-konstruktionen en bedre udnyttelse af ressourcer, der kommer eleverne til gode. Det er f.eks. i højere grad muligt at investere i IT-udstyr, videokamera mv.

At 10. klasse er placeret uafhængigt af folkeskolens mindre klasser understøtter samtidig 10. klassernes fokus på, at de styrende værdier i 10. klasse skal være at behandle eleverne mere selvstændigt og give større ansvar. At være på en skole, uafhængig af de mindre klasser, understreger, at man har afsluttet grundskolen og er på vej mod ungdomsuddannelsen. Det giver eleverne en følelse af at være mere voksne, hvilket understøttes af, at den pædagogiske praksis og tilgang til eleverne etableres som et "voksenmiljø" med et større ansvar og en ny lærer-elev-relation sammenlignet med grundskolen. Selv om andre skoletyper har mulighed for at etablere sig på samme måde, er der større mulighed for dette i et 10. klassecenter.

Set i forhold til intentionen om at målrette 10. klasse til elever, der efter 9. klasse ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse, er det en udfordring for 10. klassecentre, at de ikke får for bredt et målgruffokus. Evalueringen viser, at 10. klassecentrenes lærere og vejledere generelt vurderer, at deres 10. klasses tilbud er meget velegnet til en bred kreds af forskellige elevgrupper. Men for nogle elevgrupper med problemer vurderer lærere og vejledere (som på de øvrige skoletyper), at deres 10. klasses tilbud ikke er velegnet. Da lærere og vejledere på 10. klassecentre samtidig angiver et bredere målgruffebegreb end på øvrige skoletyper, hvor intentionen også er at tiltrække relativt stærke elever, er der en risiko for, at målgruffokus forskydes og dermed i mindre grad bliver i stand til at rumme relativt svage elever. Det kan ske ved, at udbud af fag og linjer eller pædagogiske tilgange ikke er velegnede for relativt svage elevgrupper.

Evalueringen viser, at en række 10. klassecentre reklamerer offensivt for eget tilbud over for de unge i 9. klasse og lærere og vejledere i grundskolen. Vi vurderer, at en sådan markedsføring ikke er i overensstemmelse med intentionerne i loven, idet centrene herved deltager i en markedsføring, der kan forrykke fokus i vejledningen i 9. klasse. I henhold til intentionerne i loven bør den enkelte elevs valg af 10. klasse ske med fokus på ungdomsuddannelsesmuligheder, og først efter at disse valgmuligheder

er udtømt, som følge af manglende parathed, bør 10. klassealternativet introduceres og gennemtænkes. Det skal nævnes, at ungdomsuddannelser også i en række tilfælde er aggressive i deres markedsføring, ligesom også andre typer 10. klasser end 10. klassecentre kan være det.

4.2.7 Har 10. klasse fået et mere fagligt fokus og bidraget til at forbedre elevernes faglige niveau?

En intention med lovændringen i 1999 var at styrke elevernes faglige kundskaber. Med loven blev der indført flere bestemmelser, der har skullet medvirke til at indfri intentionerne med loven. De centrale bestemmelser er, at undervisningen er gjort obligatorisk i fagene engelsk, dansk og matematik i samlet 14 timer ugentligt. Evalueringen viser, at skolerne udbyder 10. klasse med minimum 14 timer i de tre obligatoriske fag dansk, matematik og engelsk.

Lovændringen har betydet, at efterskoler, der ville udbyde 10. klasse, skal overholde lovens krav om udbud af timer i de obligatoriske fag eller tilbyde en undervisning, der står mål hermed. Vores casestudier har vist, at nogle efterskoler har skullet omstille sig, idet de ikke tidligere har udbudt undervisning i de obligatoriske fag. Nogle har derfor ændret deres tilbud ved at konvertere valgfag til obligatoriske fag eller ændre i udbud af linjer. En efterskole, der har været caseskole, har således etableret to linjer: en kreativ linje og en prøve-linje, som de kalder dem.

Endvidere vurderer lærere og vejledere, at det faglige fokus i undervisningen er blevet styrket. Eleverne i 10. klasse er ligeledes generelt tilfredse med det faglige niveau. Således vurderer hovedparten af dem, at deres faglige færdigheder er blevet styrket i fagene dansk, engelsk og matematik.

Resultaterne viser dog en tendens til, at det især er de relativt fagligt stærke elever, som opnår det største faglige udbytte. Således opnår en meget stor gruppe af klynge 3 eleverne, der er fagligt stærke, stort fagligt udbytte af 10. klasse. Tilfredsheden skal ses i sammenhæng med gruppens formål med at tage 10. klasse og generelle tilfredshed med udbyttet, der formentlig relaterer sig til, at de søgte andet og mere med 10. klasseåret end undervisningen og faglig forbedring. Klynge 3 eleverne søgte i helt overvejende grad et 10. klasseår på efterskole med et udbytte i form af det tætte samvær og det almentdannende ved kostskoleformen. For denne gruppe er 10. klasse altså i stand til at indfri ønsker og behov.

Evalueringen viser dog også, at en gruppe elever oplever, at undervisningen ikke giver dem faglige udfordringer. Evalueringen viser en sammenhæng mellem elevernes manglende følelse af, at undervisningen har givet faglige udfordringer, og deres vurdering af, at de ikke ville vælge 10. klasse, hvis de skulle vælge om. Særligt blandt klynge 2 eleverne er dette sammenfald markant, men det er også til stede for klynge 1 og 3 elever.

Blandt klynge 2 eleverne er der en gruppe, hvis formål med 10. klasse var boglig styrkelse, men som ikke oplever at have fået faglige udfordringer i 10. klasse eller at have udviklet sig bogligt. Det er overvejende de, der inden de startede i 10. klasse havde et relativt godt bogligt niveau. For denne gruppe er 10. klasse altså ikke i stand til at indfri ønsker og behov. Andre klynge 2 elever angiver at have fået stort fagligt udbytte af 10. klasse, hvilket også var det, de efterspurgte, og angiver som årsag til at tage 10. klasse. For denne gruppe er 10. klasse altså i stand til at indfri ønsker og behov.

For klynge 1 eleverne er der også en gruppe, der ikke mener at få det faglige udbytte, de efterspørger og har behov for – et behov de angiver som årsag til, at de tog 10. klasse. For denne gruppe er 10. klasse altså ikke i stand til at indfri ønsker og behov. Andre klynge 1 elever angiver at have fået et stort fagligt udbytte, og for denne gruppe er 10. klasse altså i stand til at indfri ønsker og behov.

På baggrund af evalueringen er det *PLS RAMBØLLS* vurdering, at undervisningen i 10. klasse i højere grad er orienteret mod at styrke de unges faglige færdigheder sammenlignet med før lovændringerne i 1999. Det gælder for alle skoletyper. Det er vores vurdering, at opprioriteringen af de faglige færdigheder til dels kan henføres til 10. klasseloven, både i kravene om de 14 obligatoriske timer og lovens overordnede signaler og intentioner. En del af det øgede fokus på de faglige færdigheder må dog også tilskrives forhold, der ikke direkte vedrører lovændringerne i 1999. Det generelle fokus på det faglige niveau, som blandt andet OECD-undersøgelserne har afledt, må ligeledes tilskrives noget af forklaringen på opprioriteringen af de faglige kundskaber.

Samtidig må det dog konstateres, at den elevgruppe, som har de svageste boglige kvalifikationer, i mindre grad oplever, at deres faglige færdigheder styrkes. Det skal ses i sammenhæng med, at en del skoler vurderer, at de ikke kan rumme denne målgruppe. Det er naturligvis ikke alene begrundet i 10. klassens uformåen, idet gruppen af relativt svagere elever gennem store dele af deres skolegang har lidt nederlag i det eksisterende skolesystem. Men det betyder, at mange skoler, der udbyder 10. klasse, ikke er i stand til at tilrettelægge et velegnet tilbud for en gruppe af svagere elever, og

måske ej heller er i stand til at rumme gruppen gennem et helt skoleår, på en måde, der sikrer gruppen et fagligt udbytte.

4.2.8 Prøver

Lovændringen medførte nogle ændringer i prøvebestemmelserne med den intention at gøre disse prøver mere målrettede til den enkelte elevs behov for undervisningsforløb. Ved at gøre det muligt at vælge forskellige prøveniveauer inden for samme fag ønskede man endvidere, at få en større andel til at tage prøver på det højeste niveau (FS-10). PLS RAMBØLL vurderer, at lovens intentioner er implementeret. Det baserer vi på, at en meget stor andel af eleverne vælger at gå til FS-10-prøven, særligt i de obligatoriske fag. Andelen, der vælger at tage deres prøver på FS-10-niveau, har været stigende efter lovændringerne.

Skoleledere, lærere og vejledere i 10. klasse vurderer generelt, at niveauet af FS-10-prøven er passende, mens en mindre andel angiver, at prøven er for let (primært ledere på frie grundskoler og efterskoler). Skolelederne angiver generelt tilfredshed med, at der er mulighed for at gentage FSA-prøven. Lærere og vejledere oplever det også positivt, at eleverne har mulighed for at tilrettelægge individuelle prøveforløb.

4.2.9 Bidrager 10. klasse til at gøre eleverne mere personligt modne?

En intention med loven er, at undervisningen i 10. klasse skal være rettet mod at modne de unge personligt og herigennem gøre dem personligt parate til at påbegynde en ungdomsuddannelse.

Det er PLS RAMBØLLs vurdering, at 10. klasse bidrager til at gøre eleverne mere personligt modne. Spørgeskemaundersøgelsen blandt elever viser, at en stor gruppe elever selv mener, at de er blevet modnet ved deres 10. klasseforløb. Også interview med lærere og vejledere understøtter denne vurdering. For alle elever sker denne personlige modning som led i, at de generelt bliver ældre. For nogle sker modningen endvidere gennem aktiviteter i 10. klasse, hvor det for nogle særligt er et fagligt fokus, og for andre særligt er mere personligt udviklende aktiviteter, ansvar eller vejledningsaktiviteter, der modner.

Det er dog også PLS RAMBØLLs vurdering, at en gruppe elever i 10. klasse med behov for personlig modning ikke i tilstrækkeligt omfang modtager et 10. klassetilbud med fokus på dette. En mindre gruppe af klynge 2 elever med behov for personlig modning stimuleres efter vores vurdering ikke tilstrækkeligt til at opleve en sådan per-

sonlig modning, i forhold til hvad de kunne have oplevet ved at påbegynde ungdomsuddannelse efter 9. klasse. En anden gruppe er klynge 1 elever med behov for personlig modning, men som ikke efter vores vurdering stimuleres tilstrækkeligt, idet det 10. klasses tilbud, de modtager, ikke er tilstrækkeligt velegnet til dem i form af udbud af fag og linjer, pædagogisk praksis og vejledningspraksis. Disse vurderinger er baseret på tolkning af elevernes udsagn om deres udbytte, samt lærere og vejlederes vurderinger af deres 10. klasses tilbuds egnethed til forskellige målgrupper.

4.3 Vejledning i 10. klasse

Evalueringen viser, at de vejledningsmæssige bestemmelser er implementeret i størstedelen, men ikke i alle kommuner, og derved heller ikke på alle skoler. Både i kommunerne og på skolerne er der generelt meget positive vurderinger af vejledningen i 10. klasse, og evalueringen viser, at hensigterne i lovændringen langt hen ad vejen er opfyldt. Skoleledere, eleverne, lærere og vejledere og skoleledere giver alle overvejende udtryk for, at vejledningen fungerer godt og skoleledere, lærere og vejledere vurderer desuden, at vejledningen er blevet styrket markant de seneste tre år.

På baggrund af både spørgeskemadata blandt lærere og vejledere, elever og skoleledere samt de kvalitative datakilder viser evalueringen, at det særligt er følgende forhold, der har haft betydning for den styrkede vejledningsindsats:

- mere tid til vejledning pr. elev (68 procent af vejlederne og 62 procent af skolelederne angiver meget stor eller stor betydning)
- flere personlige samtaler pr. år (80 procent af vejlederne og 66 procent af skolelederne angiver meget stor eller stor betydning)
- at der er kommet mere systematik i vejledningen (58 procent af vejlederne og 65 procent af skolelederne angiver meget stor eller stor betydning)
- at uddannelsesplanen er blevet introduceret (49 procent af vejlederne og 57 procent af skolelederne angiver meget stor eller stor betydning).

Det er interessant, at eleverne er mindre positive i deres vurderinger af vejledningen end skoleledere, lærere og vejledere. En af forklaringen kan være, at eleverne primært forbinder vejledning med vejledningssamtalerne og dermed har en mere snæver vejledningsforståelse end lærere og vejledere. Men det er PLS RAMBØLLs vurdering, at en del af de mindre positive vurderinger skyldes, at nogle elevgrupper ikke får deres vejledningsmæssige behov imødekommet i vejledningen. Evalueringen viser, at primært to grupper får mindre ud af vejledningen i 10. klasse. I den ene ende ligger en

gruppe, der allerede var afklarede, primært klynge 2 eleverne. I den anden ende ligger en gruppe uafklarede elever, der har været uafklarede gennem 10. klasse og som stadig ikke er sikre på deres valg efter 10. klasse. Fælles for dem er, at vejledningen ikke opleves som relevant, at de ikke har været så glade for 10. klasse og at de ikke føler, at de har fået så meget ud af 10. klasse.

Evalueringen viser, at ikke alle dele af de vejledningsmæssige bestemmelser er implementeret fuldstændigt. Det er særligt bestemmelserne om at tilbyde brobygning, der ifølge skolecheferne selv mangler at blive fuldt implementeret. Det er vigtigt i denne sammenhæng at pointere, at brobygning ikke i loven er gjort obligatorisk. Men det er *PLS RAMBØLLS* vurdering, at det er intentionen med lovændringen, at brobygning i videst muligt omfang bør tilbydes. På den baggrund vurderer vi, at intentionen ikke er fuldt opnået.

Derudover vurderer *PLS RAMBØLL* på baggrund af særligt de kvalitative kilder, at der i skolernes brug af uddannelsesbøger og uddannelsesplaner stadig er plads til forbedringer i forhold til fuldt ud at realisere de intentioner, der ligger bag dem. Vi konkluderer nærmere på uddannelsesplaner og bøger nedenfor.

PLS RAMBØLL vurderer, at den vejledningsmæssige effekt primært skal tilskrives øget fokus og mere tid til den direkte samtale med eleven, og at uddannelsesplan, -bog og de øvrige instrumenter er redskaber til henholdsvis at understøtte samtalen og aktiviteter, der kan give input til denne. Interview med eleverne støtter dette billede, idet eleverne klart giver udtryk for vigtigheden af den individuelle kontakt og opfølgning med vejlederen.

Når dette holdes op mod, at man med loven indførte to obligatoriske vejledningssamtaler i forbindelse med udarbejdelsen af uddannelsesplanen i 9. og i 10. klasse, giver det os anledning til at konkludere, at den styrkede vejledning langt hen ad vejen kan tilskrives de ændrede vejledningsmæssige bestemmelser. Samtidig har lige under halvdelen af kommunerne tildelt flere vejledningstimer pr. elev som følge af lovændringen. Det skal dog bemærkes, at der nogenlunde samtidig med lovændringerne også kom ny arbejdstidsaftale for lærere og vejledere, der medførte flere vejledningstimer.

Når det er sagt, må vi også konstatere, at mange kommuner allerede inden lovændringen i 1999, havde taget en række af de initiativer i brug, som lovændringen lægger op til. Både i kommunerne og på skolerne havde man drøftelser og initiativer, der fo-

kuserede på at styrke vejledningen uafhængigt af lovændringen. 77 procent af kommunerne anvendte således allerede før lovændringen uddannelsesplaner, og det er kun lige under halvdelen af de kommuner, der har centrale målsætninger for 10. klasse, der har ændret deres målsætninger som følge af de nye vejledningsmæssige bestemmelser. Men selv om den styrkede vejledning ikke alene kan tilskrives de ændrede lovbestemmelser, er det vores konklusion, at lovændringen har systematiseret og struktureret denne udviklingsproces, der allerede var i gang flere steder.

Evalueringen tyder ikke på, at kommunerne i særlig grad har ændret organisering af vejledningsindsatsen eller har taget særlige initiativer i brug for at følge op på loven. En stor del af kommunerne har dog, for at understøtte brugen af uddannelsesplaner og bøger, tilbudt skolevejlederne (68 procent) eller klasselærerne (43 procent) særlig introduktion og/eller kursus.

4.3.1 Hvordan fungerer uddannelsesplan og uddannelsesbog?

Vejledningsindsatsen i 10. klasse er struktureret omkring uddannelsesplanen, der samtidig skal fungere som bindeled fra 9. klasse og videre til ungdomsuddannelserne. Lærere og vejledere angiver forskellige opfattelser af hensigtsmæssigheden af disse redskaber. For uddannelsesbogen mener omkring halvdelen af lærere og vejledere og for uddannelsesplanen lige over 60 procent, at redskaberne har medvirket til at systematisere vejledningen, etablere rammer for en god vejledningsproces og støtte samtalen med eleven. Men nogle angiver både i interview og de uddybende svar i spørgeskemaundersøgelsen, at redskaberne ikke er velegnede for alle elever, og særligt ikke for de meget uafklarede og umodne, fordi disse elevgrupper ikke er i stand til at bruge dem aktivt. Dette bekræftes af elevundersøgelsen, der viser, at nogle elever ikke mener, de får noget ud af uddannelsesplanen. Det drejer sig primært om dem, der ikke er glade for at gå i 10. klasse, de mere skoletrætte og på den anden side den fagligt stærkeste gruppe. 1/3 af eleverne angiver dog, at det passer meget godt eller godt, at uddannelsesplanen har hjulpet til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse. Efterskolerne tilskriver uddannelsesplanen mindre værdi i forhold til effekten for de unges afklaring end de øvrige skoleformer.

PLS RAMBØLL konkluderer, at der stadig er et stykke vej førend intentionen med uddannelsesbogen og uddannelsesplanen er fuldt ud realiseret. For det første er der blandt både elever, skoleledere og lærere en generel sammenblanding af form og indhold af de to redskaber. For det andet viser evalueringen, at hverken uddannelsesbog eller uddannelsesplan er fuldt adopteret eller tages tilstrækkeligt alvorligt af eleverne. Og i sammenhæng hermed at uddannelsesplanen ikke tilskrives nogen

særlig effekt for grupper af elever. For det tredje viser evalueringen, at uddannelsesbogen og uddannelsesplan ved skoleskift mellem 9. og 10. klasse i en række tilfælde ikke følger med. Dette indikerer, at eleven ikke anvender den eller ikke er bevidst om, at han/hun har en uddannelsesbog. For det fjerde bruges uddannelsesplanen kun i mindre grad på ungdomsuddannelserne. Det er en intention med uddannelsesplanen, at den skal erstatte egnethedserklæringen, og det er evalueringens konklusion, at dette er implementeret alle steder. Men evalueringen viser samtidig, at arbejdet med uddannelsesplanerne har nogle svagheder. Et af de generelle problemer er ifølge de interviewede ungdomsuddannelser, at nogle uddannelsesplaner for elever, der ikke er egnede til gymnasium, mangler indstilling til optagelsesprøve, hvilket vil sige at ungdomsuddannelserne skal optage vedkommende. I hvert fald ønskes en mere klar udmelding om elevens parathed til at starte på en ungdomsuddannelse. Derudover mangler uddannelsesplanerne ofte relevante informationer (f.eks. ordblindhed mv.). For gruppen af elever, der er svage eller frafaldstruede, er planerne sjældent brugbare, da deres planer ofte mangler informationer, der har betydning for frafald. Endelig viser evalueringen, at uddannelsesplanerne ikke inddrages i den videre uddannelsesplanlægning på ungdomsuddannelserne.

Et af målene med uddannelsesplanen og uddannelsesbogen var derudover at inddrage forældrene mere systematisk i vejledningen. Evalueringen viser, at dette kun i nogen grad har været tilfældet. For uddannelsesplaner angiver 53 procent og for uddannelsesbøgerne 42 procent af lærere og vejledere, at de er enige eller meget enige i at uddannelsesplanerne er en god ramme for forældreinddragelse. Derudover gav de interviewede forældre og elever på casestudierne udtryk for, at uddannelsesplanen ikke har den store betydning for forældrenes inddragelse i vejledningen

Til trods for denne kritik af uddannelsesplanerne viser evalueringen, at både uddannelsesbøger og -planer er værdifulde redskaber, der skal arbejdes videre med, og som kræver tid for at blive kørt fuldstændigt ind som vejledningsredskab.

4.3.2 Vejledningssamtaler

I lovændringen indgår det, at alle 10. klasseelever skal have to samtaler med vejlederen. På baggrund af evalueringen er det PLS RAMBØLLs vurdering, at denne bestemmelse i lovgivningen er implementeret, og at den har været medvirkende til at styrke elevernes valgkompetence og afklaring, og dermed indfri en intention i lovgivningen. Mange vejledere fremhæver, at vejledningen har fået større status på skolerne, der lyttes mere til dem, de inddrages mere og inddrages i mere centrale aktiviteter og planlægning end før lovændringen. Samtidig understreger de, at de obligatoriske

to samtaler med alle elever har styrket vejledningen af den enkelte elev og vejleders betydning og tilstedeværelse som mulig sparringspartner for eleven.

Nogle vejledere har rejst en diskussion om det hensigtsmæssige i at alle elever, herunder de meget afklarede, skal have to samtaler, idet dette fratager ressourcer fra de med størst behov. Andre vejledere har betonet, at de to samtaler ikke nødvendigvis behøver at tage en time hver, men kan være meget kortere samtaler, og at sådanne er udmærkede til at sikre, at eleven trods alt forholder sig til sin præference.

4.3.3 Hvordan fungerer den obligatoriske selvvalgte opgave (OSO'en)?

10. klasseloven introducerede som noget nyt den obligatoriske selvvalgte opgave som erstatning for den tidligere projektopgave. Da den obligatoriske selvvalgte opgave blev introduceret var der nogen forvirring omkring kravene til form og indhold, men denne forvirring synes nu at være formindsket. OSO'en skal tage udgangspunkt i elevernes uddannelsesplan. Evalueringen viser, at skolerne anvender den obligatoriske selvvalgte opgave, og at lovændringen dermed er implementeret. Skolerne angiver dog en variation i brugen af den obligatoriske selvvalgte opgave, herunder temaer og tid på året, hvor den laves, samt hvor tæt en sammenhæng der etableres til elevernes arbejde med uddannelsesplanen. På baggrund af data vurderer vi, at dette skyldes både en forskel i vejledernes vurdering af opgavens anvendelighed, og en reel forskel i opgavens anvendelighed for forskellige grupper af elever.

Et stort flertal af lærere og vejledere (79 procent) er positive i deres vurderinger af OSO'en som redskab til at udvikle elevernes evner til at arbejde selvstændigt og i deres vurderinger af OSO'ens effekt på elevernes afklaring (81 procent angiver meget stor, stor eller nogen effekt). OSO'en ses som et godt redskab, der støtter eleverne i refleksion. Ca. 1/3 af eleverne angiver selv, at den obligatoriske opgave i høj eller meget høj grad har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse. Dette må siges at være et relativt højt tal for et enkelt redskab, der anvendes i en uge i 10. klasse. Evalueringen viser dog også, at der i praksis er nogle uheldige aspekter af OSO'en. Datagrundlaget peger på, at den i mindre grad er hensigtsmæssig til de fagligt stærke, hvor den er for uambitiøs og til de meget uafklarede, de fagligt svagere elever og de uengagerede. Samtidig vurderer flere lærere, at den er meget tidskrævende i forhold til, hvad der kommer ud af den og at der er behov for sanktionsmuligheder over for dem, der ikke arbejder seriøst med den.

4.3.4 Hvordan fungerer brobygning?

Et andet vejledningsredskab i 10. klasse er brobygning, der ifølge lovbemærkningerne bør tilbydes, om end det ikke er obligatorisk. Brobygning eksisterede også før lovændringen, men dets vigtighed er i lovændringen blevet betonet. Stort set alle almindelige folkeskoler, 10. klassemiljøer og 10. klassecentre tilbyder brobygning. Vi vurderer, at der generelt er meget stor opmærksomhed på værdien af brobygning, og erfaringerne er meget positive. Samtidig viser evalueringen, som beskrevet ovenfor, at der i nogle kommuner og på nogle skoler er basis for at udvikle arbejdet med brobygningen for at leve helt op til intentionen i loven og realisere det vejlednings- og afklaringsmæssige potentiale i brobygning.

På de frie grundskoler anvendes brobygning kun på 23 procent af skolerne og på efterskoler anvendes brobygning stort set ikke. Et argument fra efterskolerne imod brobygning er, at forældrene betaler for et efterskoleophold netop for, at eleven skal modnes og styrkes fagligt via kostskoleformen og den valgte undervisningsprofil på efterskolen. I et sådant forløb er et længerevarende ophold væk fra skolen efter deres vurdering uønsket og uhensigtsmæssigt.

Eleverne vurderer selv værdien af brobygning højest blandt de vejledningsredskaber, vi har spurgt om. Således angiver godt halvdelen af eleverne, at brobygning i høj eller meget høj grad har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse. Vi vurderer, at dette er et endog meget højt tal for en enkeltstående aktivitet i 10. klasse af 4 ugers varighed (ganske få elever har været i brobygning to eller tre gange). Herved understreges værdien af brobygning. Samtidig vurderer over halvdelen af lærere og vejledere (55 procent), at brobygningsforløbene har stor eller meget effekt på elevernes afklaring.

Evalueringen viser, at kvaliteten af forløbene generelt er generelt tilfredsstillende og samarbejdet med ungdomsuddannelserne fungerer langt de fleste steder. De skoler, hvor der er kritik af forløbene, handler det primært om manglende opfølgning på eleverne eller at ungdomsuddannelserne ifølge lærere og vejledere ikke tilrettelægger brobygning tilstrækkeligt godt eller fleksibelt i forhold til deres ønsker og elevernes behov. Derudover peger evalueringen på, at de fire ugers forløb blandt både lærere, vejledere, elever og ungdomsuddannelsers vurdering er for lange, fordi motivationen og den afklaringsmæssige effekt falder efter de første to uger. Brobygningsforløbene bør ifølge ungdomsuddannelserne i endnu højere grad målrettes de uafklarede og ikke dem, der allerede ved, hvad de vil. På nogle skoler er brobygning obligatorisk for eleverne, til trods for at dette ikke er i overensstemmelse med lovgivningen. Skolernes

argument er, at redskabet er godt, samt at det er mest hensigtsmæssigt, at alle elever er i brobygning på samme tid. Vi vurderer dog, at der også er en økonomisk tænkning i denne handlen, idet lærerressourcer herved friholdes i 4 ugers-perioden.

Der er på flere skoler en række eksempler på elever, der efter brobygningen stopper i 10. klasse og påbegynder en ungdomsuddannelse. Dette er særligt tilfældet for erhvervsuddannelser på teknisk skole, hvor der er optag flere gange i løbet af et 10. klasseskoleår. Vi vurderer, at dette er en særdeles positiv effekt af brobygning, idet redskabets direkte betydning for elevernes valg og fremrykkede påbegyndelse af ungdomsuddannelse herved er optimalt.

4.3.5 Hvordan fungerer praktik?

Et andet redskab i vejledningen i 10. klasse er praktik. Praktik er ikke et redskab, der er introduceret med lovændringen, men det indgår som et redskab blandt flere i lovens samlede fokusering på en styrket vejledning i 10. klasse. Praktikforløb bruges af under halvdelen af eleverne i 10. klasse. Evalueringen viser, at for nogle af eleverne er den vejledningsmæssige effekt stor, mens den for andre tillægges en mindre betydning. Således mener omkring 1/3 af de elever, der har været i praktik, at det i mindre grad eller slet ikke har medvirket til deres afklaring. Lærere, vejledere og eleverne er dog generelt tilfredse med forløbene,

4.3.6 Har lovændringerne medført en forbedring og systematisering af vejledningen?

En central del af lovens intention var, at vejledningen i 10. klasse skulle forbedres og systematiseres. Det er opsummerende PLS RAMBØLLs vurdering, at de vejledningsredskaber, der er introduceret eller fremhævet i loven, finder meget bred anvendelse på skolerne.

Evalueringen viser klart, at vejledningen i både 9. og 10. klasse generelt er styrket markant gennem de seneste 3 år, og på den baggrund konkluderer PLS RAMBØLL, at den overordnede intention om at forbedre og systematisere vejledningen er opfyldt. Der er dog grupper af elever som ikke opnår tilstrækkelig afklaring gennem 10. klasse og som udtrykker utilfredshed med vejledningens relevans og effekt.

Det er endvidere vores vurdering, at anvendelsen af disse redskaber har været medvirkende til at indfri lovens intentioner om at forøge elevernes valgkompetence og afklaring i 10. klasse.

På trods af at efterskolerne stort set ikke anvender brobygning og at uddannelsesplaner og bøger, tillægges en mindre værdi for elevernes afklaring end på de øvrige skoleformer, er efterskoleeleverne dem, der giver udtryk for størst tilfredshed med vejledningen. Evalueringen peger på, at det er det tætte lærer-elev-forhold, hvor vejledningen er en integreret del, der har betydning for dette.

Man kan rejse spørgsmålet, om for mange vejledningsaktiviteter i 10. klasser forrykker fokus fra en stærk faglig 10. klasse. *PLS RAMBØLL* vurderer på baggrund af evalueringen, at den overordnede balance mellem fagligt fokus og vejledning i 10. klasse er hensigtsmæssigt set i forhold til intentionen med 10. klasse. Forøget valgkompetence og afklaring er også en målsætning for 10. klasseforløbet, og selv om der foregår mange vejledningsaktiviteter, er der – udover de fire ugers brobygningsperiode - plads til fagligt fokus. *PLS RAMBØLL* vurderer dog på baggrund af dele af de kvalitative kilder, der fremhæver behov for øget fokus på fagligt udfordrende og mere individuelt tilrettede forløb hos særligt nogle grupper, at der er behov for i højere grad at integrere fokus på faglige elementer i vejledningsaktiviteterne. Det kan f.eks. være i form af en højere grad af individuel tilpasning af OSO'en, hvor de faglige elementer fik øget prioritet for elever med behov for faglig udfordring eller ved at bruge kortere brobygningsforløb til nogle elever, så der blev mere tid til det faglige.

4.3.7 Bidrager 10. klasse til at gøre eleverne mere afklarede?

En intention med loven er, at undervisningen i 10. klasse skal være rettet mod at sætte de unge i stand til bedre at vælge uddannelse (valgkompetence og afklaring). Med loven er der indført en række bestemmelser eller nævnt en række redskaber, der har skullet medvirke til at indfri intentionerne med loven.

På baggrund af evalueringens resultater er det *PLS RAMBØLLS* vurdering, at 10. klasse bidrager til at fremme de unges valgkompetencer og gøre dem mere afklarede. En stor gruppe elever angiver, at de er blevet mere valgkompetente og afklarede via deres 10. klasseforløb. Interview med lærere og vejledere i 10. klasse understreger, at dette er tilfældet. Det er endvidere vores vurdering, at lovens intentioner om at øge elevernes valgkompetencer og afklaring generelt er blevet indfriet, idet vi har konstateret et større fokus på vejledning, og en vurdering blandt lærere og vejledere af at vejledningen er blevet styrket siden lovændringen gennem de introducerede redskaber og den "lovens ånd", der er blevet promoveret.

Evalueringen viser dog, at der er en gruppe elever, der i løbet af 10. klasse ikke bliver mere afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de skal have. 11 procent angiver, at

de ikke er afklarede (svarer passer ikke så godt eller slet ikke). Endvidere er 20 procent ikke sikre på, at det de skal lave efter 10. klasse, er det rigtige. Dette gælder særligt for klynge 1 elever (28 procent). Samtidig er netop klynge 1 eleverne karakteriseret ved at have et relativt stort behov for afklaring i 10. klasse, da en stor del af dem ikke havde overblik over deres valgmuligheder og ikke vidste, hvilken ungdomsuddannelse de skulle have.

Vi kan altså konkludere, at 10. klasse ikke formår at afklare en gruppe elever med behov herfor og dermed ikke imødekommer hele målgruppens behov for afklaring.

4.4 Overgang til ungdomsuddannelserne

4.4.1 Brug af uddannelsesplaner

En af intentionerne med loven er, at 10. klasse skal lette overgangen mellem 9. og 10. klasse og ungdomsuddannelserne. Dette skal blandt andet ske gennem brug af redskabet uddannelsesplanerne, dels til at afklare den unge, dels som grundlag for det efterfølgende uddannelsesforløb på den ønskede til ungdomsuddannelse.

Evalueringen viser, at ungdomsuddannelserne generelt ikke anvender uddannelsesplanerne som grundlag for det efterfølgende uddannelsesforløb. De fokuserer på at "begynde på en frisk", og i den forbindelse er uddannelsesplanerne uinteressante og ressourcekrævende. Endvidere planlægger også ungdomsuddannelserne deres forløb ca. et halvt år før skolestart, hvilket vanskeliggør en reel brug af uddannelsesplanerne.

Det er en intention med uddannelsesplanen, at den skal erstatte egnethedserklæringen, og det er evalueringens konklusion, at dette er implementeret alle steder. *PLS RAMBØLL* vurderer dog, som nævnt i afsnit 4.3.1., at uddannelsesplanerne ikke anvendes som grundlag for tilrettelæggelse af det videre uddannelsesforløb på ungdomsuddannelserne.

4.4.2 Kvalificerer 10. klasse eleverne til ungdomsuddannelse?

Evalueringen viser, at en stor gruppe 10. klasseelever mener, at de via 10. klasse har fået et udbytte fagligt, personligt (modning) og med hensyn til afklaring. Endvidere kvalificeres en stor gruppe elever gennem 10. klasse til at påbegynde en ungdomsuddannelse. Således angiver godt halvdelen, at et udbytte af 10. klasse har været, at

deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse er blevet større, mens 13 procent angiver, at dette ikke passer så godt eller slet ikke passer.

En gruppe angiver dog også, at de ikke har fået noget større udbytte af 10. klasse og ikke har fået større muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Det drejer sig både om en gruppe relativt svage elever, som 10. klasse ikke har formået at tilbyde en udvikling i overensstemmelse med deres behov (primært tilhørende klynge 1). Og det drejer sig om en gruppe af relativt stærke elever, som 10. klasse heller ikke har formået at tilbyde en udvikling i overensstemmelse med deres behov. Den sidste gruppe er primært klynge 2 elever. Eksempelvis angiver 21 procent af klynge 2 eleverne, at det ikke passer så godt eller slet ikke passer, at deres muligheder for at tage en ungdomsuddannelse er blevet større. Endvidere angiver 59 procent af de klynge 2 elever, der *ikke* mener, at undervisningen i 10. klasse giver faglige udfordringer, at de ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om.

Ungdomsuddannelserne som aftager eleverne i 10. klasse har generelt meget vanskeligt ved at vurdere, om der efter lovændringernes ikrafttræden er sket ændringer i forhold til, om elevernes personlige og faglige forudsætninger for at påbegynde en ungdomsuddannelse er blevet forbedret.

PLS RAMBØLL vurderer på denne baggrund, at 10. klasse med en stigende fokus på at fremme elevernes faglige færdigheder bidrager til at kvalificere de unge til at påbegynde en ungdomsuddannelse. Men at 10. klasse ikke er i stand til at indfri behovene for kvalificering til ungdomsuddannelse blandt to grupper af elever: nogle relativt svage elever, der ikke får tilstrækkelig udvikling gennem 10. klasse, og nogle relativt stærke elever, der heller ikke får tilstrækkelig udvikling gennem 10. klasse.

4.4.3 Nedbringelse af den uddannelsesmæssige restgruppe

Andelen af elever, der afslutter 10. klasse uden uddannelsesønsker, har ligget konstant på ca. 5 procent. Dette har ikke ændret sig som følge af lovændringerne i 1999. Samtidig er de unges valg af ungdomsuddannelser nogenlunde konstant, dog med en tendens til, at 10. klasseelever i stigende grad vælger de gymnasiale uddannelser frem for erhvervsuddannelserne. Ifølge FTU-tallene ønsker 56 procent af eleverne i 10. klasse i skoleåret 2002/03 at påbegynde en gymnasial ungdomsuddannelse, mens 31 procent ønsker at påbegynde en erhvervsuddannelse.

Da nærværende evaluering af 10. klasse er gennemført tæt på lovens ikrafttræden, er det ikke muligt at belyse, hvorledes lovændringerne i 10. klasse påvirker elevernes

videre færd i uddannelsessystemet med hensyn til afbrud og samlet gennemførelses-tid. Det skyldes, at de første elever, der har taget 10. klasse efter de nye bestemmelser, endnu ikke har færdiggjort deres ungdomsuddannelse. Før end det er sket, er det ikke muligt at vurdere, om de nye bestemmelser og den ændrede tilrettelæggelse og pædagogiske praksis i 10. klasse har indflydelse på de unges videre adfærd i uddannelsessystemet. PLS RAMBØLL er således ikke i stand til at vurdere, om lovændringerne påvirker størrelsen af den uddannelsesmæssige restgruppe og den tid de unge samlet set anvender i uddannelsessystemet.

På baggrund af evalueringen er det dog *PLS RAMBØLLs* vurdering, at eksistensen af 10. klasse bidrager positivt til, at en stor del af de unge påbegynder en ungdomsuddannelse. Der er således en stor gruppe elever i 10. klasse, der ved afslutningen af 9. klasse ikke er valgkompetente, ikke er afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne vil have og ikke er i besiddelse af det faglige niveau, som er påkrævet for at påbegynde en ungdomsuddannelse. Denne gruppe er væsentligt reduceret efter 10. klasse.

Bilag 1: Resumé af analyseresultater

I det følgende opsummeres de primære analyseresultater, der er præsenteret i den baggrundsrapport, der, sammen med denne rapport, udgør den samlede rapportering af evalueringen af lovændringerne vedrørende 10. klasse:

Implementering og organisering:

- **10. klasse er stadig overvejende organiseret på almindelige folkeskoler i de enkelte kommuner:** 54 procent af kommunerne svarer, at deres 10. klasse er organiseret på almindelige folkeskoler inden for kommunen. I 33 procent af kommunerne er 10. klasserne organiseret på ét eller flere enkelt-kommunale eller tvær-kommunale 10. klassecentre.

Tabel 1: Skolestrukturen for 10. klasse i kommunerne (N=231 kommuner)

	Procent
10. klasse er organiseret på ét eller flere enkelt-kommunale 10. klassecentre (placeret uafhængigt af folkeskolens øvrige klasser)	25%
10. klasse er organiseret på ét eller flere tvær-kommunale 10. klassecentre (placeret uafhængigt af folkeskolens øvrige klasser)	7%
10. klasse er organiseret på almindelige folkeskoler inden for kommunen	54%
10. klasse er organiseret på almindelige folkeskoler på tværs af kommuner	5%
10. klasse i kommunale ungdomsskoler	4%
Vi har ikke 10. klasse i kommunen	3%
Andet	20%
Total	118%

Anm.: Spm: Hvordan er skolestrukturen for 10. klasse i din kommune?

Note: Mulighed for at afgive flere svar betyder, at tallene summerer til mere end 100. Andet dækker primært over, at en del kommuner har præciseret, at 10. klasse er placeret på én folkeskole i kommunen.

- **10. klasse tages på mange forskellige skoletyper:** 10. klasse er ikke nogen entydig størrelse. Unge tager i dag 10. klasse på forskellige skoletyper i og uden for folkeskolens regi. Således er der hele 42 procent af de unge, som ønsker at tage 10. klasse på en efterskole i skoleåret 2003/2004, mens 10 procent ønsker at tage det på en fri grundskole (ifølge seneste FTU-tal).

- **Halvdelen af kommunerne angiver, at de har ændret organiseringen af 10. klasse som følge af lovændringen i 1999:** Særligt på to områder har kommunerne ændret organiseringen. Kommunerne har oprettet 10. klassecentre (19 procent) eller samlet 10. klasse på få almindelige folkeskoler (20 procent).
- **Under halvdelen af kommunerne har udarbejdet målsætninger og handleplaner for 10. klasse:** 40 procent af kommunerne har udarbejdet centrale målsætninger for kvalitet og indhold i 10. klasse. 19 procent af kommunerne har fra centralt hold udarbejdet overordnede handleplaner for 10. klasse. Målsætningerne og handleplanerne vedrører særligt vejledningen i 10. klasse, brugen af uddannelsesplaner og brobygningsforløb.
- **Over halvdelen af kommunerne har ikke ændret deres målsætninger for skolevejledningen som følge af implementeringen af lovændringen fra 1999:** Blandt de kommuner, der har ændret målsætninger for skolevejledningen er fokus spredt. 1/3 har fokus på, at det kun skal være unge, der falder inden for lovbemærkningernes forståelse af målgruppen for 10. klasse. 1/3 af kommunerne har øget deres fokus på muligheder i 10. klasse og dermed også på at råde de unge til at gå i 10. klasse.
- **Flertallet af kommunerne vurderer, at deres 10. klasse lever op til hensigterne i lovgivningen:** 76 procent af kommunerne vurderer i meget høj grad eller i høj grad, at deres 10. klasse lever op til hensigterne i lovgivningen. Desuden vurderer 78 procent af kommunerne, at vejledningen i 8. og 9. klasse i kommunen lever op til hensigten i lovgivningen for 10. klasse, mens 87 procent af kommunerne vurderer, at vejledningen i 10. klasse i meget høj grad eller i høj grad lever op til hensigterne i lovgivningen.

Elever i 10. klasse:

- **Andelen af elever, der vælger 10. klasse er faldet siden 1994:**

Tabel 2: Antal af elever i 10. klasse i alt, andel af årgangen i 10. klasse og relativ fordeling på folkeskoler, frie grundskoler og efterskoler, 1990-2003/04

	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04
10. kl. i alt	42.224	42.705	43.016	40.535	39.468	36.434	36.417	34.348	34.370	33.103	32.311	31.585
Andel af årgang	66%	69%	69%	67%	67%	66%	66%	65%	63%	60%	60%	57%
<i>Fordelt på pct.:</i>												
Folkeskoler	68%	64%	62%	60%	58%	56%	55%	53%	50%	51%	50%	48%
Fri grundskole	9%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	12%	10%	10%	10%
Efterskoler	23%	28%	28%	30%	31%	34%	35%	37%	38%	39%	40%	42%

Kilde: UVM. Tallene frem til skoleåret 00/01 er faktiske tal. Tallene for skoleåret 02/03 og 03/04 er FTU-tal. UVM angiver, at "historisk set har eleverne dog i høj grad fulgt deres ønsker, hvorfor tallene for skoleåret 02/03 (og dermed også de nyeste tal fra 03/04, PLS RAMBØLL) giver et ret nøjagtigt billede af 10. klassesituationen i dag."

57 procent af de nuværende elever i 9. klasse har valgt at begynde i 10. klasse efter sommeren 2003. Andelen af elever, der vælger 10. klasse, var i 1994/95 69 procent. Tallet er således faldet med 12 procentpoint i perioden. Siden lovændringernes ikrafttrædelse pr. 1. august 2000 er andelen af elever, der vælger 10. klasse, faldet fra 63,9 procent til 57 procent – et fald på 6,9 procentpoint. Faldet i andelen af elever, der vælger at tage 10. klasse gælder imidlertid ikke efterskolerne. Således vælger en stigende andel elever at tage 10. klasse på en efterskole. I det kommende skoleår 2003/2004 har 42,1 procent af eleverne valgt at tage 10. klasse på en efterskole, i 1999 udgjorde den andel 37,7 procent af eleverne. Folkeskolens andel af 10. klasseeleverne er faldet fra 65,5 procent til 56,4 procent i perioden. Det samlede antal elever i 10. klasse er faldet med 8 procent fra 34.348 i 1999/00 til nu 31.585 i 2003/04.

- **Ønsket om at forbedre faglige færdigheder og at blive mere afklaret, og ønsket om et anderledes skoleår og miljøskift indgår som centrale individuelle faktorer, der influerer på elevernes valg af 10. klasse:** 54 procent af eleverne, der valgte at gå i 10. klasse vurderer, at lysten til at forbedre deres karakterer havde en meget stor eller stor betydning for deres valg. 22 procent af eleverne angiver, at det havde meget stor eller stor betydning for deres valg af 10. klasse, at de ikke vidste, hvad de ellers skulle vælge. På baggrund af både kvalitative og kvantitative kilder kan det desuden konkluderes, at en stor del af de unge har valgt 10. klasse, fordi de vil prøve et anderledes skoleår.

- **Forældre, venner og skolevejlederen er de personer, eleverne tillægger størst betydning for at de valgte 10. klasse:** Knap halvdelen af eleverne tillægger det stor betydning for deres valg af 10. klasse, at deres forældre syntes at de skulle gå i 10. klasse.
- **Evalueringen har identificeret tre klynger af elever – det vil sige hovedtyper af elever i 10. klasse:** Klynge 1 på ca. 30 procent af årgangen, der er bogligt svage, personligt umodne og ikke afklarede om, hvad de skal. Klynge 2 på 42 procent af årgangen, der er fagligt gode, personligt modne og afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse, de gerne vil have (helt overvejende det almene gymnasium og i nogen grad HHX). De tager 10. klasse fordi de er usikre på deres faglige niveau, og de vil derfor gerne forberede sig til ungdomsuddannelsen gennem 10. klasse. Klynge 3, på 29 procent af årgangen, der er bogligt stærke, personligt modne og relativt afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de vil have. De vælger fortrinsvis 10. klasse, fordi de skal på efterskole. Klyngeanalysen er foretaget på baggrund af spørgsmål i spørgeskemaet til eleverne om udsagn om, hvad der karakteriserede dem, da de startede i 10. klasse, og betydning af forskellige forhold for deres valg af at gå i 10. klasse.
- **Lærere, vejledere og skoleledere vurderer, at der er elever i 10. klasse, der falder uden for målgruppen:** 25 procent af skolelederne vurderer, at der er elever i 10. klasse, der falder uden for målgruppen. Lærere og vejledere vurderer samstemmende, at der er elever, der falder uden for målgruppen. Således vurderer lærere og vejledere gennemsnitligt, at 16 procent af eleverne i 10. klasse er fagligt stærke og personligt modne nok til at starte på en ungdomsuddannelse, og afklarede om, hvilken ungdomsuddannelse de gerne vil påbegynde. Omvendt vurderer lærere og vejledere, at 84 procent af eleverne der går i 10. klasse falder inden for målgruppen ved at opfylde et eller flere af de tre målgruppekriterier: modenhed, afklaring og faglighed.

Tilrettelæggelse, indhold og pædagogisk praksis:

- **Over halvdelen af skolerne der tilbyder 10. klasse organiserer skoleåret ud fra temalinjer:** På 53 procent af skolerne udbydes der temalinjer. Dette organiseringsprincip findes især på 10. klassecentre og kun i mindre grad på de frie grundskoler.

- **Siden lovgivningen er trådt i kraft har den pædagogiske praksis ændret sig, således at undervisningen i højere grad tilrettelægges både tematisk og projektorienteret:** 65 procent af lærere og vejledere vurderer, at de i meget høj grad eller i høj grad tilrettelægger undervisningen tema-/emneorienteret, mens 31 procent af lærere og vejledere vurderer, at de i meget høj grad eller i høj grad tilrettelægger undervisningen projektorienteret.
- **Planlægningen af 10. klasse er ikke rettet mod den enkelte elevs behov og ønsker, men undervisningen i 10. klasse er:** Det betyder også, at uddannelsesplanerne mere anvendes i tilrettelæggelsen af undervisningen end i den egentlige overordnede planlægning.
- **Efter lovændringen i 1999, har undervisningen i 10. klasse i stigende grad fokus på faglige færdigheder:** 38 procent af lærere og vejledere vurderer, at undervisningen er blevet meget mere eller mere orienteret mod at styrke de unges faglige færdigheder. Det er særligt i folkeskolen og på efterskolerne, at denne udvikling har fundet sted.
- **Holddeling anvendes i et eller flere fag på ca. 2/3 af skolerne:** 65 procent af skolerne arbejder således med holddeling af undervisningen i et eller flere fag i visse periode. Det er primært på de frie grundskoler og 10. klassecentre, at der arbejdes med holddeling i alle fag.
- **En meget stor andel af eleverne vælger at gå til FS-10-prøven:** Uanset hvilken skole eleverne går i 10. klasse på, er der en meget stor andel af eleverne, der vælger at gå til FS-10-prøven i de fag, de har haft i 10. klasse. Det er særligt de fagligt svage elever, der vælger at gentage FS-10-prøven.

Vejledning i 9. klasse:

- **Der er overordnet set tilfredshed med vejledningen i 9. klasse:** Elever, lærere, vejledere og skoleledere er generelt af den opfattelse, at vejledningen i 9. klasse fungerer tilfredsstillende. Således giver 52 procent af eleverne udtryk for, at de er tilfredse eller meget tilfredse med vejledningen i 9. klasse. Blandt vejlederne vurderer 97 procent, at vejledningen fungerer godt eller meget godt, mens 78 procent af skolelederne vurderer, at vejledningen fungerer godt eller meget godt. Dog er der store forskelle fra skole til skole.

- **Eleverne er mindre positive i deres vurderinger af vejledningen og dens effekter end skoleledere, lærere og vejledere:** En del kan forklares ved at elevernes vejledningsbegreb er smallere end læreres og vejlederes, idet de primært forbinder vejledning med de egentlige samtaler og i mindre grad med de øvrige vejledningsaktiviteter. Men der er en gruppe på 23 procent der både var usikre på ungdomsuddannelse før de startede, og som ikke er blevet mere afklarede af vejledningen i 10. klasse.
- **Oplevelsen af vejledningen i 9. klasse går på tværs af klynger:** Der ses ingen forskel i hverken graden af utilfredshed eller tilfredshed på tværs af eleverne i klynge 1, 2 og 3.
- **Vejledningen er blevet styrket som følge af lovændringerne:** 82 procent af vejlederne og knap 70 procent af skolelederne vurderer, at vejledningen er blevet styrket meget eller noget de seneste tre år. Blandt de forhold, der har bidraget til at styrke vejledningen, fremhæver skoleledere og vejledere særligt mere tid til vejledning pr. elev, flere personlige samtaler pr. år, mere systematik i vejledningen og introduktionen af uddannelsesplanen.

Vejledning i 10. klasse:

- **Den overordnede vurdering af vejledningen i 10. klasse er overvejende positiv:** 92 procent af lærere og vejledere vurderer, at vejledningen i 10. klasse fungerer godt eller meget godt og 54 procent af eleverne mener, at de har fået en god vejledning i 10. klasse. Ca. hver femte elev vurderer, at vejledningen i 10. klasse ikke har gjort dem afklarede om, hvad de skal efter 10. klasse.
- **Eleverne er markant mindre positive i deres vurderinger af vejledningen i 10. klasse end skoleledere, lærere og vejledere:** Som fremgår af ovenstående resultater, er eleverne mindre positive i deres vurdering af vejledningen sammenlignet med skoleledere, lærere og vejledere.
- **Elever, der er mindre tilfredse og som ikke får så meget ud af vejledningen, tilhører overordnet to grupper:** I den ene ende finder vi de, der allerede inden 10. klasse var afklarede med en overvægt af klynge 2 elever. Men i den anden ende finder vi en gruppe af uafklarede elever, der har været uafklarede gennem 10. klasse, og som stadig ikke er sikre på deres valg efter 10. klasse. Fælles for dem er, at vejledningen ikke opleves som relevant, at de ikke har

været så glade for 10. klasse, og at de ikke føler, at de har fået så meget ud af 10. klasse.

- **Vejledningen er blevet styrket som følge af lovændringerne:** Ifølge 76 procent af lærerne og vejlederne og 84 procent af skolelederne er vejledningen i 10. klasse blevet styrket noget eller meget inden for de seneste tre år. Lærere, vejledere og skoleledere vurderer, at det er de samme forhold, der er med til at styrke vejledningen i 10. klasse, som er med til at styrke vejledningen i 9. klasse. Således fremhæves især flere personlige samtaler pr. år, mere tid pr. vejledning pr. elev, mere systematik i vejledningen og introduktionen af uddannelsesplanen, som afgørende for at vejledningen er blevet styrket. Desuden fremhæves den obligatoriske selvvalgte opgave og brobygningsforløb som forhold, der har haft betydning for, at vejledningen i 10. klasse er blevet styrket.
- **Klynge 2 eleverne får mindre udbytte af vejledningen i 10. klasse:** Eleverne i klynge 2 er kendetegnet ved at være mere afklarede inden de starter i 10. klasse. De oplever i tråd hermed en mindre afklarings effekt af vejledningen end de to andre klynger. 27 procent af klynge 2 eleverne angiver, at det ikke passer, at vejledningen har haft en afklarende effekt, mod 18 procent af klynge 1 eleverne og 19 procent af klynge 3 eleverne. I den overordnede vurdering af, om vejledningen er god, er der dog ingen forskel klyngerne imellem.
- **Vurderingen af uddannelsesplanen og dens effekt er varieret:** 35 procent af eleverne vurderer, at uddannelsesplanen har hjulpet dem til at finde ud af, hvad de skal efter 10. klasse, mens en lige så stor del af eleverne vurderer, at det ikke er tilfældet. Det er primært klynge 1 eleverne, der har udbytte af uddannelsesplanerne. Uddannelsesplanen vurderes relativt mest negativt af de fagligt stærke, dem der ikke er så glade for at gå i 10. klasse og af dem, som var skoletrætte inden de startede i 10. klasse. Lærere og vejlederes opfattelse af uddannelsesplanens effekt på elevernes afklaring er også delt, idet 35 procent af vejledere og lærere vurderer, at uddannelsesplanerne har en stor eller meget stor effekt for elevernes afklaring, mens 52 procent vurderer, at uddannelsesplanerne kun har nogen effekt eller mindre effekt. Lærere og vejledere har en mere positiv generel vurdering af uddannelsesplanerne som vejledningsredskab. Således vurderer 65 procent af lærere og vejledere, at uddannelsesplanerne fungerer godt eller meget godt som vejledningsredskab. Ele-

verne giver i den forbindelse også udtryk for, at uddannelsesplanen kan være et godt udgangspunkt i vejledningssamtalerne med vejlederen.

- **Efterskolerne tilskriver uddannelsesplanen mindre værdi i forhold til effekten for de unges afklaring end de øvrige skoleformer:** Dette kan forklares med, at vejledningen på efterskolerne i højere grad ses som en integreret del af hverdagen i samspillet mellem lærere/vejledere og den unge, og at de systematiske redskaber derfor tillægges mindre betydning.
- **Ungdomsuddannelserne anvender i mindre grad uddannelsesplanerne udarbejdet i 10. klasse til at tilrettelægge undervisningen:** Uddannelsesplanerne har erstattet den tidligere egnethedserklæring og skal således spille en central rolle i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse. Imidlertid er indtrykket fra casestudierne, at ungdomsuddannelserne generelt er utilfredse med uddannelsesplanerne. Blandt andet peger man fra ungdomsuddannelsernes side på, at uddannelsesplanerne ofte er mangelfulde eller savner relevante informationer om elevernes svagheder. For at imødekomme denne utilfredshed forsøger man flere steder at lave et formaliseret samarbejde mellem grundskole og ungdomsuddannelserne for at afstemme indholdet af uddannelsesplanerne. Det er centralt for 'overleveringsforretningen' at sådanne samarbejder etableres, imidlertid er det ikke alle steder det er lykkedes tilfredsstillende endnu. De tekniske skoler adskiller sig fra de øvrige ungdomsuddannelser ved, at de i højere grad end de øvrige formår at anvende uddannelsesplanerne.
- **Vurderingen af uddannelsesbøgerne som vejledningsredskab er mindre positiv end vurderingen af uddannelsesplanen:** Således vurderer 48 procent af lærere og vejledere, at uddannelsesbøgerne fungerer godt eller meget godt som vejledningsredskab. Vurderingen af uddannelsesbøgerne varierer på tværs af skoletype, således at man er mest positiv i de almindelige folkeskoler, der tilbyder 10. klasse og på 10. klasse miljøer og -centre. Lærere og vejledere er desuden delt i deres vurdering af uddannelsesbøgerne på elevernes afklaring. Således vurderer 25 procent af lærere og vejledere, at bøgerne har en stor eller meget stor effekt, mens 39 procent vurderer, at bøgerne kun har en mindre eller slet ingen effekt for elevernes afklaring.

- **Elevernes vurdering af effekten af den obligatoriske selvvalgte opgave på deres afklaring i 10. klasse er delt:** 35 procent af eleverne vurderer, at OSO'en i meget høj grad eller i høj grad har hjulpet dem i deres afklaring, mens 37 procent vurderer, at det i mindre grad eller slet ikke er tilfældet. Det er særligt de fagligt svage elever, der vurderer, at OSO'en bidrager til deres afklaring.
- **Der er stor forskel på, hvorvidt skolerne tilbyder brobygning:** Totalt set tilbyder 55 procent af skolerne brobygning, men der er stor variation på tværs af skoletyper. Således tilbyder stort set alle almindelige folkeskoler med 10. klasse, 10. klassemiljøer og 10. klassecentre brobygning. Derimod er det blot 23 procent af de frie grundskoler og 2 procent af efterskolerne, der tilbyder brobygning.
- **Vurderingen af brobygningsforløbenes effekt for elevernes valgkompetence og afklaring vurderes generelt positivt:** 52 procent af eleverne vurderer, at brobygningen i meget høj grad eller i høj grad har bidraget til deres afklaring i 10. klasse. Flertallet af lærere og vejledere vurderer samstemmende, at brobygningsforløbene i meget høj grad eller i høj grad bidrager til at fremme elevernes valgkompetence og deres afklaring i 10. klasse.

Elevernes udbytte af 10. klasse:

- **Eleverne er glade for at gå i 10. klasse:** 2/3 af eleverne giver udtryk for, at de i meget høj grad eller i høj grad kan lide at gå i 10. klasse. Eleverne fremhæver særligt de sociale og faglige aspekter ved 10. klasse, og mange opnår tillige en afklaring af, hvad de skal. Deres tilfredshed understreges af, at 78 procent af eleverne tilkendegiver, at de ikke ville have undværet at gå i 10. klasse, hvis de kunne vælge om. En gruppe får dog ikke et fagligt udbytte af 10. klasse, og de angiver generelt, at de ville have undværet 10. klasse, hvis de kunne vælge om.
- **Eleverne får et fagligt udbytte af at gå i 10. klasse:** Hovedparten af eleverne vurderer, at de har fået et fagligt udbytte af 10. klasse. Det relativt største faglige udbytte får den gruppe af elever, der startede i 10. klasse med gode faglige forudsætninger. Især efterskoleelever og klynge 3 elever opnår et stort fagligt udbytte. En relativt stor gruppe på 27 procent af klynge 2 eleverne angiver dog, at de ikke har fået faglige udfordringer i 10. klasse. Klynge 3 eleverne

er de, der gennemsnitligt har de højeste karakterer efterfulgt af klynge 2 eleverne. Klynge 1 eleverne har de laveste karakterer.

Overgang til ungdomsuddannelse:

- **Mangel på nye data om afbrud og gennemstrømningshastighed:** Da evalueringen gennemføres relativt tæt på lovændringernes ikrafttræden foreligger der ikke på nuværende tidspunkt registerdata, der kan belyse lovændringernes effekt på de unges videre færd i uddannelsessystemet.
- **10. klasse medvirker til at forberede eleverne på at starte på en ungdomsuddannelse:** Hovedparten af eleverne i 10. klasse vurderer, at de har fået mere lyst til at starte på en ungdomsuddannelse. Den største del af eleverne vurderer ligeledes, at deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse er større.
- **Aftagere på ungdomsuddannelserne kan ikke vurdere, om elever fra 10. klasse har fået styrket deres forudsætninger for at påbegynde en ungdomsuddannelse:** Fokusgruppeinterviewene med repræsentanter for ungdomsuddannelserne har vist, at aftagere på ungdomsuddannelserne ikke er i stand til at vurdere, om elever, der tager 10. klasse har fået styrket deres faglige forudsætninger sammenlignet med situationen før lovændringerne.
- **Elever med 10. klasse som adganggrundlag har en større risiko end 9. klasseelever for at afbryde den ungdomsuddannelse, som de påbegynder:** På området for de gymnasiale uddannelser er der lavet to undersøgelser, der belyser afbrud og frafald. Den første er lavet af Undervisningsministeriet og dækker perioden 1996-1998. Den viser, at afbruddet blandt elever med 10. klasse som adganggrundlag generelt er større, end det er for elever med 9. klasse som baggrund. Den anden undersøgelse, der dækker skoleåret 2001/2 og er gennemført af DEL⁶, fremkommer med identiske resultater. Resultaterne skal dog tolkes med stor varsomhed i forhold til at vurdere de fulde effekter af lovændringerne – de fulde effekter af, hvorvidt lovændringerne bidrager til at udligne forskelle i afbrud mellem elever, der har 9. klasse og 10. klasse som adganggrundlag, kan først afgøres om nogle år.

---

⁶ Danmarks Erhvervspædagogisk Læreruddannelse

Bilag 2: Lovgrundlag

Indhold

10. klasseloven⁷ medførte ændringer på en lang række områder. I det følgende præsenteres de væsentligste.

- Dansk, matematik og engelsk blev gjort obligatoriske

”Alle elever i folkeskolen modtager undervisning i dansk, matematik og engelsk i et omfang, der svarer til 14 timer pr. uge. Dette svarer til halvdelen af den mindste ugentlige undervisningstid i folkeskolens 10. klasse. Undervisningen tilrettelægges fleksibelt, så den lever op til bestemmelserne i § 5, stk. 1, og § 18. I timetallet for de tre obligatoriske fag indgår således tværfaglige emne- og projektorienterede forløb samt den tid, der afsættes til afvikling af de afsluttende prøver (i de tre fag).” (Bemærkninger til lovforslaget).

- Der indførtes en obligatorisk selvvalgt opgave som afløsning for projektopgaven

”Eleverne skal efter forslaget udføre en obligatorisk selvvalgt opgave, der har sammenhæng med elevens uddannelsesplan og de valgforberejede aktiviteter i form af brobygning eller andet, som måtte være indeholdt i denne plan. Opgaven, der erstatter den nuværende projektopgave i folkeskolens 10. klasse, vil lige som projektopgaven blive bedømt med en skriftlig udtalelse og, hvis eleven ønsker det, med en karakter. Den selvvalgte opgave skal vise, at eleverne kan arbejde selvstændigt med et givent emne, og at der ved løsningen af opgaven anvendes varierede arbejdsmetoder og udtryksformer. Den selvvalgte opgave skal resultere i et konkret produkt, hvor udtryksformen vælges af eleven.” (Bemærkninger til lovforslaget)

- Undervisningen i 10. klasse bygger på den enkelte elevs uddannelsesplan

”Undervisningen i 10. klasse bygger på den enkelte elevs personlige uddannelsesplan, der er udarbejdet i folkeskolens 9. klasse som led i det obligatoriske emne ud-

---

⁷ Lov nr. 406 af 2. juni 1999 om ændring af lov om folkeskolen m.fl. love (10. klasse).

dannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering. Den personlige uddannelsesplan skal tage udgangspunkt i den enkelte elevs ressourcer, som skal videreudvikles i løbet af 10. klasse. Dermed vil undervisningen komme til at udfordre den enkelte elev, så denne udvikler sine ressourcer inden for et bredt felt. I undervisningen inddrages praktiske og musiske elementer, og arbejdet foregår i en vekselvirkning mellem teori og praksis. Ændringen indebærer således både faglige og personlige udviklingsmuligheder for den enkelte elev på grundlag af den individuelle uddannelsesplan.” (Bemærkninger til lovforslaget)

”I arbejdet med den personlige uddannelsesplan i 10. klasse skal de elementer, der i løbet af 10. klasse bidrager til afklaringsfasen, inddrages. Uddannelsesplanen skal danne grundlag for det efterfølgende uddannelsesforløb på den ønskede uddannelsesinstitution.” (Bemærkninger til lovforslaget)

- Justerede prøveforløb

Lovændringerne har introduceret flere valgmuligheder for den enkelte elev i forbindelse med sammensætning af prøveforløb.

Forslaget rummer følgende muligheder for den enkelte elevs valg af afsluttende prøver i 10. klasse:

1. En mundtlig 10. klasse-prøve på et højere niveau end folkeskolens afgangsprøve (9. klasse), svarende til den mundtlige del af den nuværende udvidede afgangsprøve i hvert af fagene dansk, matematik, engelsk, tysk, fransk og fysik/kemi.
2. En skriftlig 10. klasse-prøve på et højere niveau end folkeskolens afgangsprøve (9. klasse), svarende til den skriftlige del af den nuværende udvidede afgangsprøve i hvert af fagene dansk, matematik, engelsk, tysk og fransk.
3. En mundtlig prøve i hvert af fagene latin, håndarbejde, sløjd og hjemkundskab som hidtil.
4. En eventuel aflæggelse af folkeskolens afgangsprøve i et eller flere fag, uanset om eleven har aflagt prøve i faget i 9. klasse. Dette gælder dog kun, hvis eleven har fulgt undervisningen i faget i 10. klasse. (Bemærkninger til lovforslaget)

Som noget nyt indeholder lovændringerne mulighed for, at eleverne kan vælge, om de vil gå til prøve i enten den mundtlige del eller i den skriftlige del eller i begge dele. Kravet om, at eleverne for at aflægge folkeskolens afgangsprøve skal have fulgt undervisningen i faget i 10. klasse, er endvidere en opstramning.

- Særligt tilrettelagte forløb for unge med særlige behov

Lovændringerne åbner ligeledes for, at elever, hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte, kan få særligt tilrettelagte undervisningsforløb. Det kan ske gennem arbejdspraktik og gennem et øget timetal i de tre obligatoriske fag.

I tilknytning til 10. klasseloven blev der udstedt en bekendtgørelse om uddannelsesplaner i folkeskolen, som sigtede på at forbedre vejledningen af folkeskolens elever i forbindelse med deres valg af ungdomsuddannelse⁸.

- Uddannelsesbog

På 6. klasses trin påbegynder den enkelte elev udarbejdelsen af en uddannelsesbog. Uddannelsesbogen udarbejdes af eleven i samarbejde med forældrene og skolen, og justeres løbende indtil eleven forlader skolen.

- Uddannelsesplan

På 9. klasses trin udarbejder den enkelte elev en uddannelsesplan, hvor det skal fremgå, hvilke mål den enkelte elev har uddannelse efter grundskolen eller 10. klasse. Uddannelsesplanen udarbejdes på grundlag af uddannelsesbogen. Uddannelsesplanen afløser egnethedserklæringen.

Intentioner med lovændringerne

Nogle af de centrale spørgsmål i denne evaluering er at belyse, om intentionerne bag lovændringer er blevet indfriet. For at kunne besvare disse spørgsmål, er det nødvendigt først at fastlægge, hvad der egentlig har været intentionerne bag lovændringerne.

Fastlæggelsen af lovændringernes intentioner er sket ud fra en analyse af de almindelige bemærkninger til lovforslaget fremsat den 17. marts 1999 af undervisningsministeren.

Intention 1: Det har været en intention at øge andelen af unge, som er i stand til at vælge ungdomsuddannelse efter opfyldelsen af 9 års undervisningspligt.

---

⁸ Bekendtgørelse nr. 501 af 6. juni 2000.

Dette baserer vi på følgende bemærkninger:

”10. klassetrin i folkeskolen og ungdomsskolen, på de frie grundskoler og frie kostskoler er et tilbud til unge, som efter opfyldelsen af de 9 års undervisningspligt endnu ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse.”

”Omkring 70 pct. af en årgang unge vælger nu 10. klasse, inden de går videre til en ungdomsuddannelse. Dette på trods af, at ungdomsuddannelserne med nogle få undtagelser er indrettet, så elever nu kan starte direkte efter 9. klasse eller tilsvarende.”

Intention 2: Det har været en intention at målrette 10. klassetilbuddet til elever, som ikke er parate til at vælge ungdomsuddannelse efter opfyldelsen af 9 års undervisningspligt.

Dette baserer vi på følgende bemærkninger:

”Omkring 70 pct. af en årgang unge vælger nu 10. klasse, inden de går videre til en ungdomsuddannelse. Dette på trods af, at ungdomsuddannelserne med nogle få undtagelser er indrettet, så elever nu kan starte direkte efter 9. klasse eller tilsvarende.”

”Både offentlige og private skoler har således udviklet undervisningstilbud, der appellerer til en meget bred gruppe elever, også til den gruppe, der uden problemer kunne begynde deres ungdomsuddannelse straks efter 9. klasse.”

”Denne udvikling i 10. klasse har givet regeringen anledning til at overveje, om dette skoleår har den profil og det indhold, som set i sammenhæng med ungdomsuddannelserne opfylder de unges og samfundets behov for kvalifikationer både på kort og på langt sigt.”

Intention 3: Det har været en intention, at undervisningen i 10. klasse skal tilrettelægges mere individuelt ud fra den enkelte unges behov og ønsker.

Dette baserer vi på følgende bemærkninger:

”Der skal derfor lægges stor vægt på at indrette det faglige indhold i undervisningen i 10. klasse på en sådan måde, at de unge mødes på deres eget niveau, og at hver enkelt bringes længst muligt i udviklingen af sine muligheder. Det betyder, at den enkelte elev skal stilles over for relevante krav og gives den fornødne støtte.”

”Det forudsættes, at undervisningen i det samlede 10. klasseforløb tilrettelægges ud fra den enkelte elevs behov og forudsætninger på en sådan måde, at den rummer udfordringer for alle elever. Undervisningens mål skal konkretiseres ud fra den enkelte elevs muligheder, således at den enkelte elev stilles over for relevante krav, og således at elevens arbejde organiseres og tilrettelægges ud fra, at eleven, med den fornødne støtte, kan opnå en faglig og personlig udvikling i forhold til niveauet ved indgangen til 10. klasse.”

Intention 4: Det har været en intention at øge de unges basale faglige kundskaber i 10. klasse.

Dette baserer vi på følgende bemærkninger:

”Det er regeringens opfattelse, at solide kundskaber i de basale fag, en generel, opdateret viden om samfundet, indsigt i egen og andre kulturer, gode samarbejdsevner og idérigdom fortsat er grundlaget for, at den enkelte kan udvikle sig og lære mere.”

”Undervisningen skal derfor tilrettelægges således, at den rummer udfordringer og oplevelser både for den enkelte og for grupper af elever. Der skal arbejdes tematisk og emneorienteret på samme måde som på de forudgående klassetrin samtidig med, at der lægges vægt på fordybelse og engagement ikke alene i det snævert faglige stof, men i lige så høj grad i forhold til sammenhængen mellem fagligheden i snæver forstand og de etiske, menneskelige og samfundsmæssige spørgsmål.”

Intention 5: Det har været en intention at øge de unges modenhed i 10. klasse.

Dette baserer vi på følgende bemærkninger:

”Undervisningen i 10. klasse skal dermed bidrage til at øge de unges personlige modenhed samt deres viden, færdigheder og holdninger mv. med henblik på, at de kan træffe deres egne valg og stå ved konsekvenserne heraf.”

Endvidere indgår der under intention 3 om faglige kundskaber også formuleringer om, at *”gode samarbejdsevner og idérigdom fortsat er grundlaget for, at den enkelte kan udvikle sig og lære mere”*.

Intention 6: Det har været en intention at øge de unges afklaring og valgkompetencer i 10. klasse.

Dette baserer vi på følgende bemærkninger:

”Det er regeringens opfattelse, at solide kundskaber i de basale fag, en generel, opdateret viden om samfundet, indsigt i egen og andre kulturer, gode samarbejdsevner og idérigdom fortsat er grundlaget for, at den enkelte kan udvikle sig og lære mere. Undervisningen i de ældste klasser i folkeskolen mv. skal samtidig være med til at opbygge et grundlag hos den enkelte for at vælge uddannelse.”

”Formålet med undervisningen i 10. klasse er, at den enkelte elev udvikler sig fagligt og personligt. Heri ligger samtidig en forventning om, at den enkelte elev i løbet af 10. klasse opnår afklaring af det efterfølgende valg af ungdomsuddannelse.”

Endvidere indgår der under intention 4 om de unges modenhed også formuleringer om at *”de kan træffe deres egne valg og stå ved konsekvenserne heraf”*.

Intention 7: Det har været en intention at øge de unges medindflydelse i 10. klasse.

Dette baserer vi på følgende bemærkninger:

”Bestemmelserne om elevernes medindflydelse på valg af undervisningsstof og undervisningens tilrettelæggelse mv. er særligt vigtige på dette klassetrin, bl.a. fordi undervisningen skal tage udgangspunkt i den enkelte elevs niveau, og tilrettelægges individuelt i overensstemmelse med elevens behov og ønsker.”

Intention 8: Det har været en intention at gøre prøverne i 10. klasse mere målrettet den enkelte elevs behov og undervisningsforløb.

Dette baserer vi på følgende bemærkninger:

”Prøverne i 10. klasse skal bygge på den forudsætning, at undervisningen i 10. klasse tager udgangspunkt i den enkelte elevs uddannelsesplan, faglige standpunkt, personlige udvikling og ønsker til indhold mv., således at eleven får mulighed for fortsat personlig udvikling og styrkelse af sit faglige niveau. Forslaget om, at man kun kan indstille sig til prøve i et fag, når man har fulgt undervisningen i det pågældende skoleår, er en præcisering i forhold til de hidtidige bestemmelser. Det understreges med denne bestemmelse, at prøverne er afslutningen på et forløb. Det forudsættes, at eleven ved prøven får mulighed for at dokumentere viden, indsigt, analytiske evner og gode arbejdsvaner etc., dvs. kvalifikationer, der kan erhverves i et fagligt og menneskeligt udviklende undervisningsforløb.”

”Ved at kombinere disse prøvemuligheder kan den enkelte elev med passende vejledning og under hensyntagen til sin uddannelsesplan sammensætte et prøveforløb, der modsvarer den undervisning, eleven har modtaget. Eleven kan fravælge alle prøver eller vælge kun at indstille sig til nogle af prøverne.”

Intention 9: Det har været en intention at forbedre overgangen mellem 9. og 10. klasse og ungdomsuddannelserne.

Dette baserer vi på følgende bemærkninger:

”Regeringens målsætning om, at 95 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse, stiller krav til de unge, men også til uddannelsesinstitutionerne om kontinuitet og sammenhæng mellem grundskolen og de efterfølgende uddannelser. 10. klasse skal således ses som et supplement i overgangen mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne og skal målrettes mod disse.”

”I arbejdet med den personlige uddannelsesplan i 10. klasse skal de elementer, der i løbet af 10. klasse bidrager til afklaringsfasen, inddrages. Uddannelsesplanen skal danne grundlag for det efterfølgende uddannelsesforløb på den ønskede uddannelsesinstitution.”

Intention 10: Det har været en intention at forbedre og systematisere vejledningen.

Bekendtgørelse om uddannelsesplaner i folkeskolen, der blev udsendt i forlængelse af 10. klasseloven, fastsætter, at elevens uddannelsesplan, herunder elevens uddannelsesbog og individuel rådgivning og vejledning af den enkelte elev, skal sikre, at eleven kan opnå et solidt grundlag for at vælge ungdomsuddannelse. På 6. og 7. klassetrin afholder skolen en årlig vejledningssamtale med den enkelte elev, samt at der på 8.-10. klassetrin afholdes to årlige vejledningssamtaler med den enkelte elev.

Bilag 3: Evalueringens kravspecifikation

Bilag 1

December 2002

Kravspecifikation vedrørende udbud af evaluering af 10. klasse- loven

1. 10. klasse-loven

1.1. 10-klasseloven: Baggrund og formål

Undervisningsministeren fremsatte i marts 1999 lovforslag om ændring af lov om folkeskolen m.fl. love (10. klasse).

Loven¹ blev vedtaget i maj 1999 med 91 stemmer (S, V, SF, DF, CD, RV, EL, FP og KRF); 9 (KF) stemte hverken for eller imod. Loven trådte i kraft pr. 1. august 2000.

Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at både offentlige og private skoler i årene forud for lovændringen har udviklet undervisningstilbud på 10. klassetrin, der appellerer til en meget bred gruppe elever. Herunder også til den gruppe, der uden problemer kunne begynde deres ungdomsuddannelse straks efter 9. klasse. Denne udvikling gav ifølge lovforslagets bemærkninger anledning til at overveje, om dette skoleår har den profil og det indhold, som set i sammenhæng med ungdomsuddannelserne opfylder de unges og samfundets behov for kvalifikationer både på kort og på lang sigt.

Det fremgår ligeledes, at formålet med lovændringen var, at undervisningen i folkeskolens 10. klasse skal være et tilbud til unge, som efter opfyldelse af undervisningspligten endnu ikke er parate til at vælge en ungdomsuddannelse.

1.2. Ændringerne som følge af 10. klasseloven

I forhold til de tidligere bestemmelser medførte ovennævnte lovændringer følgende generelle ændringer:

1. Dansk, matematik og engelsk blev gjort obligatoriske.

2. Der indførtes en obligatorisk selvvalgt opgave som afløsning for projektopgaven.
3. Undervisningen i 10. klasse bygger på den enkelte elevs uddannelsesplan.
4. Prøveforløbene blev justerede.
5. Der blev etableret mulighed for særligt tilrettelagte forløb for unge med særlige behov.

Ad 1. Den obligatoriske del af undervisningen

Elever i folkeskolens 10. klasse skal modtage undervisning i dansk, matematik og engelsk i et omfang, der svarer til 14 timer om ugen, dvs. halvdelen af den mindste ugentlige undervisningstid. Formålet hermed er at give den enkelte elev større faglige udfordringer og samtidig sikre, at eleven får et bedre grundlag for sit uddannelsesvalg og for udviklingen af sine personlige kompetencer. Undervisningen skal tilrettelægges fleksibelt således, at den rummer udfordringer og oplevelser både for den enkelte og for grupper af elever. I undervisningen i de tre obligatoriske fag indgår tværfaglige emne- og projektorienterede forløb samt den tid, der afsættes til afvikling af de afsluttende prøver i disse fag. Hertil kommer klassens tid.

For at give skoler med 10. klasse et bedre overblik over det faglige indhold i fagene også på dette klassetrin har Undervisningsministeriet udsendt hæfter - Klare Mål² - med relevante beskrivelser af en lang række fag. Hvert af disse hæfter indeholder en beskrivelse af: fagformål, centrale kundskabs- og færdighedsområder, delmål, vejledende læseplan og undervisningsvejledning.

Ad 2. Obligatorisk selvvalgt opgave³

På 10. klassetrin er indført en obligatorisk selvvalgt opgave, der træder i stedet for den obligatoriske projektopgave. Den obligatorisk selvvalgte opgave skal give eleven mulighed for at arbejde selvstændigt med et givent emne, der tager sit udgangspunkt i elevens uddannelsesplan og de aktiviteter i form af brobygning eller andet, som måtte være indeholdt i denne plan. Den skal perspektivere elevens uddannelsesønsker og dermed pege frem mod en efterfølgende ungdomsuddannelse. Den selvvalgte opgave vil ligesom projektopgaven blive bedømt med en skriftlig udtalelse og, hvis eleven ønsker det, med en karakter. Den obligatoriske selvvalgte opgave skal vise, at eleverne kan arbejde selvstændigt med et givent emne, og at der ved løsningen af opgaven anvendes varierede arbejdsmetoder og udtryksformer. Opgaven skal resultere i et konkret produkt, hvor udtryksformen vælges af eleven.

Ad 3. Uddannelsesplan

Formålet med undervisningen i 10. klasse er, at den enkelte elev udvikler sig fagligt og personligt. Heri ligger samtidig en forventning om, at den enkelte elev i løbet af 10. klasse opnår afklaring af det efterfølgende valg af ungdomsuddannelse.

Undervisningen i 10. klasse bygger på den enkelte elevs personlige uddannelsesplan, der er udarbejdet i folkeskolens 9. klasse som led i det obligatoriske emne: uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering. Den personlige uddannelsesplan skal tage udgangspunkt i den enkelte elevs ressourcer, som skal videreudvikles i løbet af 10. klasse.

Ad 4. Justering af prøveforløb

Bekendtgørelse nr. 495 af 31. maj 2000 om folkeskolens afsluttende prøver mv. og om karaktergivning i folkeskolen⁴ er revideret i overensstemmelse med de nye regler for 10. klasse. Det betyder:

- at betegnelsen den udvidede afgangsprøve er afløst af 10.-klasse-prøven med det samme niveau som tidligere. Det vil sige, at sværhedsgraden er fastholdt.
- at der blev givet mulighed for, at eleverne kunne vælge, om de ville gå til prøve i enten den mundtlige del eller i den skriftlige del eller i begge dele. Til sammenligning er afgangsprøven i 9. klasse først afviklet, og karaktererne kan først komme på afgangsbeviset, når alle dele af et fag er afviklet. Valgmuligheden er således noget nyt på 10. klassetrin, og den skal ses i lyset af den fagligt set uhomogene elevgruppe, der vælger dette klassetrin.
- at det endvidere blev fastholdt, at elever efter 10. klasse, der fagligt havde behov for det, kunne gentage sin 9.klasse-prøve i et eller flere fag.
- at eleven for at indstille sig til prøve i et fag skal have fulgt undervisningen i faget i det pågældende år, hvilket tidligere ikke var nødvendigt i 10. klasse, hvis eleven gik til 9. klasse-prøven, der som grundlag havde denne læseplan.

I forbindelse med maj-juni prøverne 2000, 2001 og 2002 blev der i henhold til lovbemærkningerne vedrørende 10. klasse iværksat et pædagogisk udviklingsarbejde for at indhøste erfaringer til brug for en eventuel justering eller mere grundlæggende ændring af prøvestrukturen på 10. klassetrin. Erfaringerne fra dette udviklingsarbejde forventes at foreligge omkring årsskiftet.

Ad 5. Særligt tilrettelagte forløb

For at sikre at elever, hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte, får mulighed for at kunne gennemføre 10. klasse efter de nye bestemmelser, er der i bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand⁵ åbnet mulighed for, at disse elever kan få tilbudt et særligt tilrettelagt undervisningsforløb i 10. klasse. Af denne bekendtgørelses § 9. stk. 5 fremgår det, at eleverne på 8. – 10. klassetrin i en længere periode kan udsendes i arbejdspraktik i virksomheder eventuelt således, at elevernes undervisnings-

timetal med deres og forældrenes samtykke nedsættes til mindst 10 ugentlige timer i en sådan periode.

Endvidere fremgår det af § 9, stk. 6, at timetallet i dansk, matematik og engelsk på 10. klassetrin i særlige tilfælde og med elevens og forældrenes samtykke kan have et omfang af indtil 18 timers varighed. Elever, der har været fritaget for undervisning i engelsk igennem hele deres skoleforløb, kan i 10. klasse fritages for dette fag mod, at undervisningen i dansk og matematik får et omfang svarende til mindst 14 timer om ugen.

1.2.1. Den valgfrie del af undervisningen

Bestemmelserne vedrørende den valgfrie del af undervisningen blev ikke ændret i forbindelse med 10. klasse-loven. Eleverne i folkeskolens 10. klasse vil derfor fortsat kunne vælge mellem en række tilbud:

- Tilbudsfag - herunder yderligere undervisning i de tre obligatoriske fag med et timetal, der fastlægges af skolen
- Brobygning⁶
- Valgfag
- Forløb i henhold til folkeskolelovens § 9 stk. 5, hvorefter skolen kan tilbyde elever i 8.-10. klasse undervisningsforløb, hvor praktisk og teoretisk indhold kombineres i en undervisning, der kan finde sted på og uden for skolen.

1.3. Skoleformer som tilbyder 10. klasse.

Efter folkeskolelovens § 8, stk. 4, må betegnelsen 10. klasse kun anvendes i andre skoleformer, såfremt undervisningen står mål med den obligatoriske undervisning i folkeskolens 10. klasse, og såfremt skolen tilbyder de dertil knyttede prøver.

10. klasse i folkeskolen

Indholdet af undervisningen i 10 klasse i folkeskolen er beskrevet ovenfor og fremgår i øvrigt af folkeskolelovens §§ 8, 9, 10, 13 og 14.

10. klasse på ungdomsskoler

I henhold til bekendtgørelse om ungdomsskolens virksomhed⁷ § 4, kan en ungdomsskole bl.a. tilbyde heltidsundervisning i form af et 10. skoleår til unge, der har opfyldt undervisningspligten. Bekendtgørelsen blev ændret som opfølgning på ændringen af 10. klasse, således at der blev givet en hjemmel til, at de kommunale ungdomsskoler fremover også kan udbyde folkeskolens nye 10. klasse.

10. klasse på efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler samt frie grundskoler⁸

Frie kostskoler og frie grundskoler, der vil tilbyde undervisning med betegnelsen 10. klasse, skal efter den nye lov gennemføre undervisning, der står mål med den obligatoriske undervisning i folkeskolen. Hertil kommer de øvrige obligatoriske elementer, der omfatter den

obligatoriske selvvalgte opgave og udfærdigelsen af en uddannelsesplan.

For efterskoler, husholdningsskoler, håndarbejdsskoler og frie grundskoler vil indholdet af den valgfrie del af 10. klasse afhænge af tilbuddene på den enkelte skole. Det forudsættes, at skolerne giver eleverne vejledningstilbud og valgforberedende tilbud som led i elevernes uddannelsesplaner, der står mål med kravene til uddannelsesplanen, jf. afsnit 2 nedenfor. Ændringerne betyder, at skoler, der ikke følger disse regler, hverken kan afholde 10. klasse-prøve i de obligatoriske fag eller i tilbuds- og valgfag.

2. Uddannelsesvejledning

I tilknytning til 10. klasseloven blev der udstedt en bekendtgørelse om uddannelsesplaner i folkeskolen⁹, som sigtede på at forbedre vejledningen af folkeskolens elever i forbindelse med deres valg af ungdomsuddannelse. Bekendtgørelsen trådte i kraft 1. august 2000.

Allerede på 6. klassetrin påbegynder den enkelte elev udarbejdelsen af en uddannelsesbog. Denne uddannelsesbog udarbejdes af eleven i samarbejde med forældrene og skolen, og den justeres løbende, indtil eleven forlader folkeskolen.

På 9. klassetrin udarbejder den enkelte elev en uddannelsesplan, hvoraf det skal fremgå, hvilke mål den enkelte elev har for uddannelse efter grundskolen eller efter 10. klasse. Uddannelsesplanen har sammenhæng med den selvvalgte opgave, og den udarbejdes på grundlag af uddannelsesbogen.

Baggrunden for udstedelse af bekendtgørelsen var ligeledes, at egnethedserklæringen til gymnasiet blev afskaffet¹⁰. Formålet var at erstatte egnethedserklæringen ved overgangen fra grundskolen til de gymnasiale uddannelser med en mere nuanceret og målrettet vejledningsindsats. Vejledningen skulle forbedres og systematiseres, så der blev skabt opmærksomhed om alle de uddannelsesmuligheder, der står til rådighed for de unge allerede ved afslutningen af grundskolen.

Kritik af efterskolernes vejledningsindsats samt et ønske om at efterskolernes vejledning mindst står mål med folkeskolens vejledningsindsats førte i 1999 til, at Foreningen af frie Ungdoms- og Efterskoler indledte et treårigt udviklingsprojekt støttet af Undervisningsministeriet. Forsøgsprojektet blev afrundet juli 2002 med en undersøgelse på alle landets efterskoler.

3. Rammerne for evalueringsarbejdet

Af bemærkningerne til lovændringen, der trådte i kraft 1. august 2000 fremgår det, at regeringen vil følge udviklingen af 10. klasse og efter 2 år vurdere virkningen af 10. klasses funktion og udformning – herunder dens virkning som forberedelse for de unge til ungdomsuddannelserne.

Undervisningsminister Ulla Tørnæs fremlagde i foråret 2002 10-punktsprogrammet ”10 skridt mod en bedre folkeskole”, som skulle danne grundlaget for politiske drøftelser om justeringer af folkeskoleloven.

Som nævnt i afsnit 2. skulle ændringerne vedr. vejledning, uddannelsesbog mv. bl.a. ses i sammenhæng med 10. klasseloven. På den baggrund inddrages disse ændringer også i evalueringen.

Overordnet set vil evalueringen derfor fokusere på 2 felter, nemlig

- vejledning m.v. i forbindelse med valg/fravalg af 10. klasse
- indholdet i 10. klasse samt overgangen til ungdomsuddannelse

Evalueringen skal tage udgangspunkt i, at formålet med lovændringen var, at undervisningen i folkeskolens 10. klasse skal være et tilbud til unge, som efter opfyldelse af undervisningspligten endnu ikke er parate til at vælge en ungdomsuddannelse.

På den baggrund skal evalueringen bl.a. besvare følgende 2 spørgsmål:

1. Hvorledes er de nye bestemmelser vedr. vejledning, uddannelsesbog mv. implementeret. Hvorledes fungerer de, og i hvilken udstrækning har de opfyldt de intentioner, der lå bag ændringerne ?
2. Hvorledes er de nye bestemmelser vedr. 10. klasse implementeret. Hvorledes fungerer de, og i hvilken udstrækning har de opfyldt de intentioner, der lå bag ændringerne ?

For såvel vejledningen som 10. klasse bør evalueringen søge at pege på forklaringer på hvorfor, eller hvorfor ikke regelændringerne har haft den ønskede effekt. Der bør i den forbindelse også ses på evt. regionale forskelle.

Evalueringen skal rettes mod alle de skoleformer, som ifølge lovændringen udbyder 10. klasse:

- Folkeskoler - herunder 10.klasse-centre og kommunale ungdomsskoler
- Frie grundskoler
- Efterskoler

Følgende emner skal bl.a. indgå i evalueringen

Forløb forud for beslutning om valg/fravalg af 10. klasse

- Uddannelsesbogens/ -planens anvendelse i forhold til
  - erhvervsrettede ungdomsuddannelser
  - gymnasiale uddannelser, specielt i relation til afskaffelse af egnethedserklæringen.
- Elevers formål med at vælge/fravælge 10.klasse.
- Skolemæssig baggrund forud for valg af 10. klasse.
- Forskellige vejledningsaktiviteters betydning, eksempelvis erhvervspraktik, arbejdspraktik, §9.stk. 5 forløb og arbejdet med uddannelsesbogen.

10. klasses indhold i relation til lovændringens intentioner

- Undervisningens tilrettelæggelse ud fra den enkelte elevs behov og forudsætninger - herunder elevens faglige og personlige udvikling samt demokratiske kompetence.
- Sammenhæng mellem uddannelsesplan og 10. klasses forløb.
- Den obligatoriske selvvalgte opgave.
- Undervisningens fleksibilitet.
- Fagenes fordeling
  - obligatoriske fag
  - tilbudsfag
  - valgfag.
- Prøvernes udformning og omfang i forhold til 10. klasses samlede undervisningstilbud - herunder hensigtsmæssigheden af, at eleverne har mulighed for at gentage 9. klasse-prøven på 10. klasstrin.
- Anvendelsen af særligt tilrettelagte forløb, herunder især
  - brobygning til ungdomsuddannelserne
  - § 9, stk. 5 forløb
- Organiseringen
- Effekter: Forløb efter afslutning af 10. klasse

4. Data og dokumentationsgrundlag

Til grund for evalueringen lægges kendt statistisk materiale, dvs. resultater af undersøgelser foretaget af og for Undervisningsministeriet samt relevante, offentliggjorte undersøgelser i øvrigt. I kravspecifikationens bilag A henvises der til en række af sådanne kilder.

Herudover forventes det, at evaluator især indhenter ny viden af kvalitativ art, men også supplerer med nødvendige, nye kvantitative data i passende omfang.

5. Metode

Det forventes, at nogle af de metoder, der kan indgå i den supplerende dataindsamling, analyse og vurdering er: Case-studier, individuelle interviews, gruppeinterviews, spørgeskemaundersøgelser. Undersøgelsen rettes især mod:

- De skoler og skoleformer, der udbyder 10. klasse.
- Kommunale politikere og administratorer, herunder vejledere.
- Elever i 9. og 10. klasse, samt på efterfølgende, relevante ungdomsuddannelser.
- Forældre til elever i 10. klasse.

Der ønskes en udførlig redegørelse for hvilke dataindsamlings- analyse- og vurderingsmetoder, der vil blive anvendt til de forskellige evalueringstemaer. Det bør af tilbuddet fremgå, hvorledes evaluator vægter forholdet mellem kvalitative og kvantitative data.

Det forventes ikke, at evaluator formulerer en indstilling til beslutning.

6. Samarbejde

Uddannelsesstyrelsen i Undervisningsministeriet træffer som udbyder de nødvendige beslutninger, og knytter ad hoc en mindre, faglig følgegruppe af interne og eksterne fagpersoner til evalueringsprojektet. Der afholdes månedlige møder mellem evaluator og Undervisningsministeriet.

7. Tidsplan

Uge 41, 2002	Udbudsbekendtgørelse udsendes (EU-udbud v./ Kammeradvokaten).
Uge 49, 2002	Prækvalifikation afsluttes.
Uge 50, 2002	Der udsendes materiale til de udvalgte firmaer.
Uge 5, 2003	Tilbudsfrist udløber.
Uge 7, 2003	Kontrakt underskrives, og evalueringsarbejdet igangsættes.
Fredag den 6. juni	Evalueringsrapport afleveres til Undervisningsministeriet.

Der er til evalueringen fastsat en tidsramme på i alt 4 måneder regnet fra kontraktunderskrivelse til aflevering af endelig rapport.

8. Rapport

Evalueringen kan for evaluator anses for afsluttet, når endelig rapport er afleveret til og godkendt af ordregiver.

Den endelige rapport fremsendes i 10 eksemplarer til Undervisningsministeriet. Evaluator udarbejder herudover for Undervisningsministeriet en kort version af den endelige rapport. Rapportens korte version forudsættes at indeholde evalueringens hovedkonklusioner.

9. Udbudsform

Der henvises til udbudsbekendtgørelse af 25. oktober 2002. Der er tale om et begrænset udbud, et EU- udbud, som er omfattet af WTO-aftalen om offentlige indkøb.

---

¹ Lov nr. 406 af 2. juni 1999 om ændring af lov om folkeskolen m.fl. love (10. klasse).

² Klare Mål: <http://www.klaremaal.uvm.dk/>

³ Bekendtgørelse nr. 497 af 31. maj 2000 om den obligatoriske selvvalgte opgave i 10. klasse.

⁴ Bekendtgørelse nr. 495 af 31. maj 2000 om folkeskolens afsluttende prøver mv. og om karaktergivning i folkeskolen.

⁵ Bekendtgørelse nr. 896 af 22. september 2000 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand.

⁶ Bekendtgørelse nr. 900 af 26. september 2000 om brobygningsforløb til ungdomsuddannelse.

⁷ Bekendtgørelse nr. 913 af 3. oktober 2000 om ungdomsskolens virksomhed.

⁸ Bekendtgørelse nr. 508 af 30. maj 2001 af lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler samt bekendtgørelse nr. 619 af 9. juli 2002 af lov om friskoler og private grundskoler m.v.

⁹ Bekendtgørelse nr. 501 af 6. juni 2002 om uddannelsesplaner i folkeskolen.

¹⁰ Lov nr. 404 af 2. juni 1999 om ændring af lov om gymnasiet mv., lov om de erhvervs-gymnasiale uddannelser til højere handelseksamen og højere teknisk eksamen og lov om kursus til højere forberedelseksamen og om studieforberedende enkeltfagsundervisning for voksne mv. (Afskaffelse af egnethedserklæringen).

Bilag A

Antal elever i 10. klasse i alt, andel af årgangen i 10. klasse og relativ fordeling på folkeskoler, frie grundskoler og efterskoler, 1990–2002:

Antal / pct.	90/91	92/93	94/95	96/97	98/99	00/01	02/03
10. klasse i alt	42.667	42.224	43.016	39.468	36.417	34.370	32.311
Andel af årgang		66	69	67	66	62	60
<i>Fordelt på (pct):</i>							
Folkeskoler	69	68	62	58	55	50	50
Frie grundsk.	9	9	10	10	10	12	10
Efterskoler	22	23	28	31	35	38	40

1. Tallene frem til skoleåret 00/01 er faktiske tal. Tallet for skoleåret 02/03 er fra Fællestillmeldingen til Ungdomsuddannelserne, og tallene for dette skoleår viser elevernes ønsker og ikke deres faktiske adfærd. Historisk set har eleverne dog i høj grad fulgt deres ønsker, hvorfor tallene for skoleåret 02/03 giver et ret nøjagtigt billede af 10.klassesituationen i dag.

Statistiske oplysninger på internettet:

- http://statistik.uvm.dk/_skoletal.htm
- http://statistik.uvm.dk/cgi-bin/broker?_service=skoletal&_program=sdkappl.eolap.start.scl&deflist=webrepo.uvm.elev101.eis
- http://indberetninger.uvm.dk/pls/www_ndb/ndb?z_action=drill_nedx1y1z&z_sessionid=63674581&z_transnr=2
- <http://www.statistikbanken.dk>

Indeks over Undervisningsministeriets publikationer på internettet:

- <http://www.uvm.dk/statistik/grundskole/index.htm?menuid=551005>

En komplet skolefortegnelse med adresse- og navneoplysninger samt KLS Kommunalstatistiske meddelelser - statistikker for kommunernes aktiviteter på fx skoleområdet:

- <http://www.kl.dk/ki/234649/>